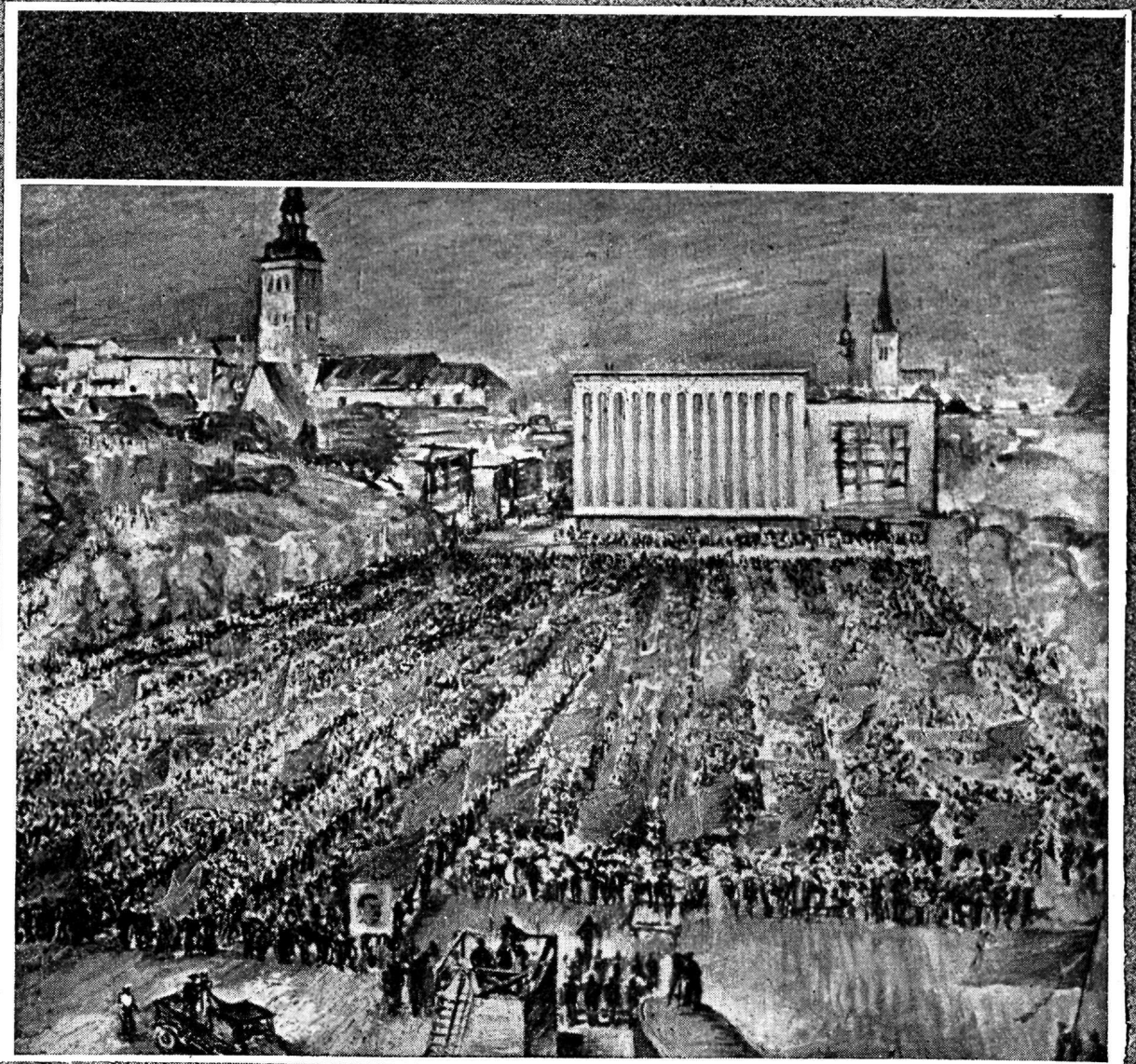

SODUR

XXII AASTAKÄIK ■ 06.08.40. ■ Nr. 31 — 32

SÕJANDUSLIK AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 31—32 — 1940.

Sisustik:	Lk.	Содержание:	Стр.
NSV Liidu ning kogu maailma töötava rahva juht Josif Stalin	700	Иосиф Сталин — вождь СССР и трудящихся всего мира	700
NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu esimehe asetäitja ja Riigikaitse Komitee esimees N. Liidu marssal K. Vorošilov	702	Маршал Советского Союза К. Ворошилов — заместитель председателя Совета Народных Комиссаров Союза ССР и председатель комитета обороны СССР	702
NSV Liidu Riigikaitse Rahvakomissar N. Liidu marssal S. Timošenko	704	Маршал Советского Союза С. Тимошенко — народный комиссар обороны СССР	704
—m.: NSV Liidu riigikaitsest ja punaarmee	705	— м.: Об обороне СССР и о Красной армии	705
Sõjaväe poliitiliste juhtide kõnesid sõjaväelaste komiteede esimeeste ülemaalisel nõupidamisel	711	Речи политических руководителей на совещании председателей комитетов военнослужащих	711
Muudatusi punaväe vormiriietuse alal	714	Изменения в обмундировании Красной армии	714
A.: Eriväelike osatähtsus lahingus	716	A.: Роль специальных родов войск в бою	716
Leitnant E. Raendi: Märkmeid õhukaitseurükkide tulejuhtimisvahendeist.		Лейтенант Э. Раенди: Заметки о приспособлениях для ведения стрельбы противозенитных орудий.	
M. P.: Euroopa riigid ja nende sõjalised jõud mõõdunud sajandil	722	M. П.: Государства Европы и их военные силы в прошлом столетии	722
BIBLIOGRAAFIA.		БИБЛИОГРАФИЯ:	
— Uue Euroopa põhialuseid	729	— Основы новой Европы	729
— Õhusõda Inglismaa vastu	731	— Воздушная война против Англии	731
— Õhudessantid ja võitlus nende vastu	732	— Авиодessantы и борьба против них	732
Juriidilisi küsimusi	733	Юридические вопросы	733
MEELELAHUTUSOSA.		ОТДЕЛ ДОСУГИ:	
— Kapral Pension muudab elukombeid	734	— Капрал Пенсион поправляет свое поведение	734
— Male.		— Шахматы.	

K a a n e p i l t: Võimas töötava rahva miiting Tallinnas Vabadusväljakul 17. juulil 1940, millal olid selgunud Riigivolikogu valimiste tulemused. (B. Korolevi õlimaal.)

Vastutavtoimetaja kolonelleitnant **Johannes Reinola.**
Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **Martin Nurk.**
Telefon nr. 477-20/163.
Kodune tel. nr. 477-20/3-22.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.
Talitus avat. iga päev kella 0800—1500 ja laupäeviti 0800—1300.
Telefon — Sõjaväe 163.
Tarvitamata ja tagasisaamiseks märkimata käsikirju alal ei hoita.

„Sõdur“ ilmub kuni 4 korda kuus.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.
Poolaastas — kr. 3.00.
Veerandaastas — kr. 1.50.
Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülj — kr. 40.
Tekstis — kr. 60.

Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik võeti vastu Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liitu liiduvabariigina.

6. augustil 1940 kell 2240 Moskva Kremli NSV Liidu Ülemnõukogu oma mõlema koja eraldi hääletamise teel võttis vastu ü h e l h ä ä l e l „Seaduse Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi vastuvõtmise kohta Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liitu“.

Seadus, mille NSV Liidu Valitsuse ülesandel Ülemnõukogule vastuvõtmiseks esitas Karjala-Soome Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi rahvasaadik NSV Liidu Ülemnõukogus — K u u s i n e n, on sisult järgmine:

„Kuulates ära Eesti Riigivolikogu täisvolilise komisjoni esilduse, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Ülemnõukogu otsustab:

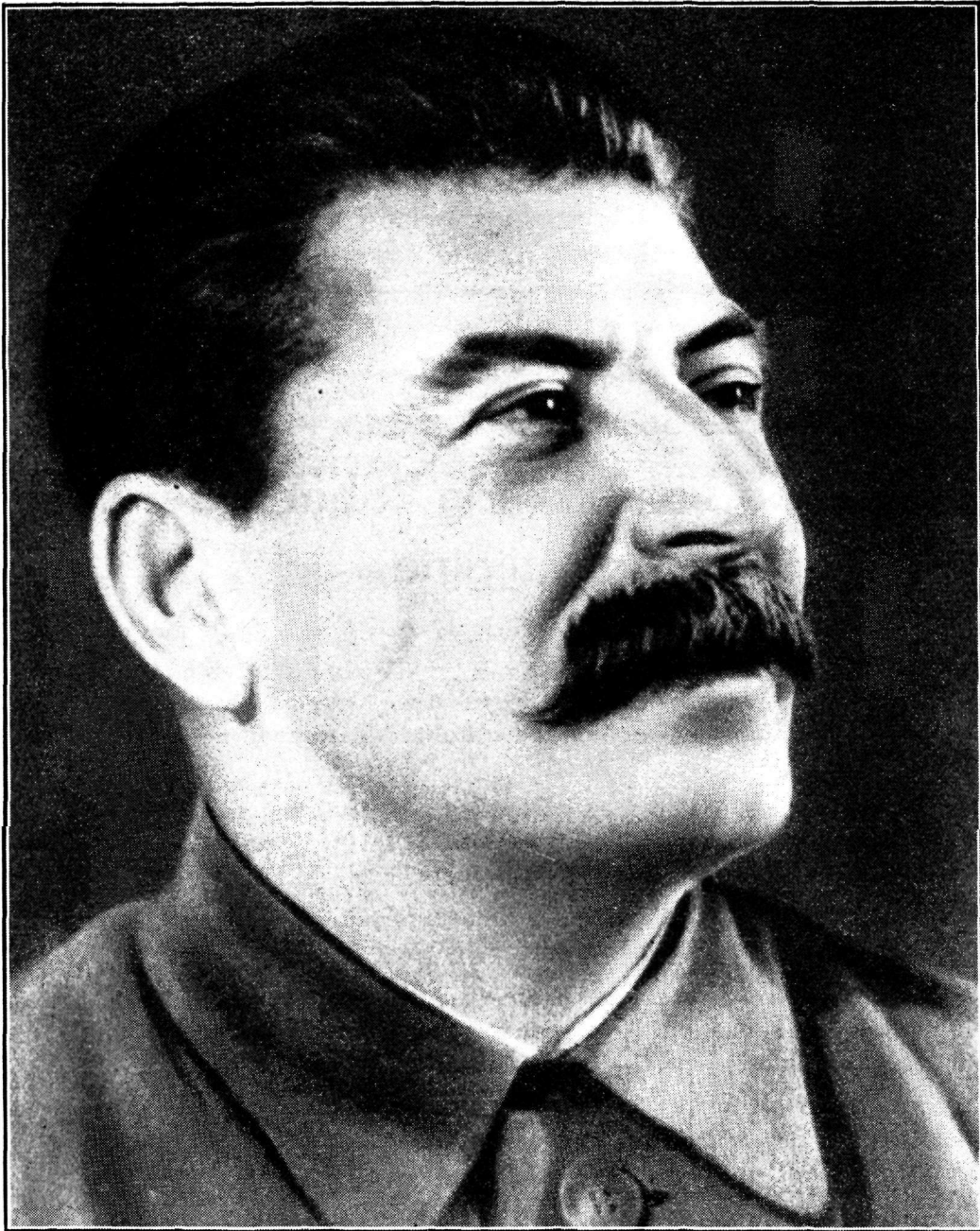
§ 1. Rahuldada Eesti Riigivolikogu palve ja võtta Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liitu üheõiguslikuna nõukogude sotsialistliku liiduvabariigina.

§ 2. Teostada vastavalt NSV Liidu konstitutsiooni (põhiseaduse) § 34 ja § 35 järgi rahvasaadikute valimised NSV Liidu Ülemnõukogusse Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi poolt.

§ 3. Teha NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumile ülesandeks määrata kindlaks valimiste päev.“

Seaduse vastuvõtmine kutsus esile marulised kiiduavaldused istungisaalis. Kõlasid võimsad tervitushüüded kõikides NSV Liidu rahvaste keeltes uue liiduvabariigi, vaba Eesti rahva ja kogu maailma töötava rahva juhi seltsimees Stalini auks.

Need hüüded kajastuvad ka Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi kõigi sõjaväelaste südameis, kes koos oma rahvaga on alustanud uut lehekülge oma ajaloos.

NSV Liidu ning kogu maailma töötava rahva juht Josif Stalin.

Josif Stalin sündis 21. detsembril 1879 Tiflisi kubermangus Gori linnas töölise-kingsepa Vissarion Džugašvili pojana. 1888. aasta sügisel ta astus vaimulikku algkooli, mille ta lõpetas 14 aasta vanuses väga headega ja kiituskirjaga. Samal aastal ta va-

nemad kolisid Tiflisi. Josif pandi vaimuliku seminari, kus ei tulnud õpperaha maksta ja ka raamatud ning ülalpidamine olid tasuta.

Seminaris olles Stalin astus revolutsioonilisse liikumisse ja liitus marksistide põ-

randaaluste gruppidega. Ta teostas Tiflisi tööliste hulgas propagandatööd ja 1898. a. astus sotsiaaldemokraatlikku organisatsiooni. 1899. a. ta heideti seminarist välja revolutsioonilise marksistliku tegevuse pärast. Algul ta elatas end tundide andmisega, kuid hiljem ta sai koha Tiflisi observatooriumi.

Vangistuse eest hoidumiseks Stalin asus 1901. a. põranda alla ja kuni 1917. a. veebruari-revolutsioonini ta elas kangelasliku elukutselise revolutsionääri elu. Põranda all teotes ta mitmesuguste nimede all, kuna oma praeguse nime Stalin ta võttis Peterburis lühikest aega enne Maailmasõda.

1901. a. Stalin organiseeris ja juhtis 1. mai demonstratsiooni Tiflisis. Sama aasta novembris, kui loodi Venemaa sotsiaaldemokraatliku töölispartei Tiflisi komitee, ta sai selle komitee liikmeks. 1901. a. lõpul Stalin lõi Batumis parteiorganisatsiooni. 1902. a. märtsis ta organiseeris Batumi tööliste kuulsa poliitilise demonstratsiooni. 5. aprillil 1902 Stalin areteeriti ja kestva vangisoleku järel ta saadeti novembri lõpul 1903 Ida-Siberisse 3 aastaks asumisele. 5. jaanuaril 1904 ta põgenes Siberist ja veebruarikuus ta on juba Kaukaasias oma revolutsioonilist tegevust jätkamas. 1904. a. detsembris Stalin organiseeris ja juhtis Bakuus naftatööstuse tööliste hiigelstreiki, mis avaldas väga suurt mõju streigiliikumise arenemisele kogu Venemaal. 1905. a. ta sooritas hiigeltöö tööliste relvastamise alal. Sama aasta detsembris ta võttis osa I ülevenemaalisest enamlaste konverentsist Tamperes. Säält ta kohtas esmakordselt Leninit, kellega ta oli kirj vahetuses alates 1903. a.

1906. a. aprillis Stalin võtab osa partei IV kongressist Stokholmis. Säält tagasi tulles ta siirdus jälle Kaukaasiasse.

1907. a. aprillis ja maikuus ta oli partei V konverentsil Londonis. Pärast kongressi saatis enamlaste keskkomitee Stalini Bakuusse, uuesti organiseerima säält peagu välja surnud enamlist parteid. 1907—1910 Stalin muutis Bakuu enamlaste kantsiks. 1911. a. sügisel Stalin asus Peterburi. 1912. a. algul Stalin sõitis partei keskkomitee korraldusel läbi kogu Venemaa, valmistas ette maipüha ja organiseeris töölisi. Lenini juhistel ja Stalini algatusel asutati esimene enamlaste päevaleht „Pravda“. Ta juhtis ka enamlaste valimiskampaaniat IV Riigivolikogusse.

1902. a. kuni 1913. aastani Stalin areteeriti 8 korda, asumisele ta saadeti 7 korda ja 6 korda ta põgenes asumiselt. Viimasest asumiskohast — Turuhanski piirkonnast —

Stalin tuli pärast 1917. a. veebruari-revolutsiooni Petrogradi. Säält ta juhtis enamlaste keskkomiteed, Petrogradi komiteed ja toimetas „Pravdat“. 1917. a. mais, keskkomitee poliitbüroo asutamisel, Stalin valiti poliitbüroo liikmeks.

Koos Leniniga Stalin oli suure sotsialistliku oktoobri-revolutsiooni organiseerija. Ta oli esimeses Rahvakomissaride Nõukogus.

Kodusõja ajal Stalin organiseeris punaarmee ja juhtis teda otsustavalt rinnetel. Stalini nimega on lahutamatu seotud Tsaaritsõni kaitseoperatsioonid 1918. a. juuni kuust alates. 1918. a. lõpul Stalin teotseb juhina edukalt Permi rindel. 1919. a. märtsis määrati Stalin kõigi riiklike kontrollide rahvakomissariks, mille hiljem ta reorganiseeris tööliste ja talupoegade inspeksiooni komissariaadiks.

1919. a. kevadel Stalin organiseeris Petrogradi kaitset ja vastulööki Judenitši pealetungile.

1919. a. suvel Stalin organiseeris Smolenskis kaitsetegevust poolakate pealetungidele. Sama aasta sügisel partei keskkomitee saatis Stalini Lõunarindele juhutama punaväe tegevust Denikini pealetungi vastu. Stalini koostatud kava järgi Denikini armee hävitati.

1920. a. keskkomitee saatis Stalini Edeklarindele poolakate pealetungi seisma panema. Stalini juhiste järgi punavägi murrab poola rindest läbi, vabastab Kiievi ja jätkab pealetungi kuni Lvovini. Samal aastal oli Stalin tegev Lõuna-Ukraina kaitsmisel Wrangeli pealetungi vastu. Tema poolt koostatud kava kohaselt Wrangeli armee hävitati.

Kodusõja aastail Lenin ja partei keskkomitee saatsid Stalini isiklikult kõige ohtlikumaid ja revolutsiooniliselt kõige tähtsamaid rindeid juhtima. Seejuures Stalin oli NSV Liidu Revolutsioonilise Sõjanõukogu liige ja samuti liige ka Ida-, Lõuna ja Edeklarinnete revolutsioonilistes sõjanõukogudes. Kui kusagil mingil põhjusel tekkis punaarmeele oht, kui kontrevolutsioniliste või interventsioniliste vägede pealetung muutus ohtlikuks Nõukogude riigile, saadeti Stalin kohale. Kohale jõudnud, Stalin organiseeris punaväelasi, parteiliikmeid ja töölisi, pani maksma kindla distsipliini, võttis juhtimise enese kätte ja massidele toetudes murdis saboteerijate vastupanu, hävitas spioonid ja reeturid. Isikliku eeskujuga ta tõstis punaväelaste, tööliste ja talupoegade moraali ja vaimustust. Lühikese ajaga ta saavutas radikaalseid tule-

musi, murrangu kogu rindel ja viis puna-armee võidule.

Petrogradi kaitsmisel üles näidatud teenete eest annetati Stalinile 20. nov. 1919 Punase Lipu Orden. Hiljem annetati Stalinile veel teine Punase Lipu aumärk tema sõjaliste teenete eest 1919. a. lõpul ja 1920. aastal.

Alates 1921. a. sügisest Stalin võtab ikka rohkem ja rohkem osa partei juhtimisest. 1922. a. märtsis ta valitakse kommunistliku partei keskkomitee peasekretäriks, missugusel kohal töötab pidevalt kuni tänaseni.

Lenini surma järel (21. 01. 24) kogunes keskkomitee leninlik tuum ja kogu enamlaste partei Stalini kui Lenini töö usta-

vaima ja järjekindlaima jätkaja ümber. Stalini juhtimisel enamlaste partei ja NSV Liidu töörahas muutsid NSV Liidu võimsaks riigiks.

Stalini 60. sünnipäevaks — 21. detsembriks 1939 — anti NSV Liidu ülemnõukogu Presiidumi poolt Stalinile sotsialistliku töösangari nimetus ja Lenini Orden ta erandlike teenete eest kommunistliku partei organiseerimise, Nõukogude riigi loomise, NSV Liidu sotsialistliku ühiskonna ülesehituse ja Nõukogude Liidu rahvaste vahel sõpruse tugevdamise alal.

Stalini nimi seisab maailma proletariaadi teoreetikute ja suurte juhtide — Marksi, Engelsi ja Lenini — nimede reas.

NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu esimehe asetäitja ja Riigikaitse Komitee esimees N. Liidu marssal K. Vorošilov.

Kliment Vorošilov sündis 5. veebruaril 1881 Jekaterinoslavi kubermangus raudteevahi pojana. Kui ta sai 7-aastaseks, ta pandi kaevandusse tööle. Saanud 10-aastaseks, ta hakkas mõisniku karja hoidma koos oma isaga, kes jäi tööta. Kui Kliment oli 12 aastat vana, ta pandi ema nõudel külakooli, vaatamata, et see oli perekonnale väga raske. Koolis ta sai õppida ainult 2 talve, sest siis oli hädavajalik jälle tööle minna. Tööst vabal ajal Vorošiloviga tegeles kohalik kooliõpetaja, kes andis talle raamatuid lugeda ja kõneles loetu üle. Seetõttu Kliment luges kiiresti palju raamatuid ja omandas teadmusi loodusteaduslikest ainetest, kuna hiljem ta hakkas lugema ka poliitilist ja majanduslikku kirjandust.

1896. a. ta läks tööle vabrikusse, kus jõudis kiiresti edasi ja sai varsti masinistiks. Kui Vorošilov oli 17-aastane, ta vangistati streigi organiseerimise pärast. Poliitsei kandis ta „musta nimestikku“ ja ta ei leidnud kaudu tööd, sest vabrikute juhatused kartsid teda tööle võtta. Seetõttu Vorošilov muutus elukutseliseks revolutsionääriks. 1905. a. revolutsioonilises liikumises ta mängis tähtsat osa. Ta vangistati ja peksti poolsurnuks, kuid sellele vaatamata ta jätkas oma tegevust. Pärast seda teda

on korduvalt vangistatud ja asumisele saadetud.

Maailmasõja ajal Vorošilov töötas sõjamoontehestes, algul Tsaritsõnis ja hiljem Peterburis.

1917. a. veebruari-revolutsioonis Vorošilov etendab silmapaistvat osa. Ta meelitas Ismailovski kaardiväepolgu mässajate poole. Pärast oktoobri-revolutsiooni ta valiti asutava kogu liikmeks. Ta määrati Petrogradi komissariks ja ühes Dseržinskiga ta organiseeris čeka.

Vorošilovi sõjaväeline karjäär algas 1918. a. märtsikuus. Ta organiseeris Lu-ganskis 1. sotsialistliku partisanisalga. Esimese „lahinguristimise“ ta sai Duboväzki jaama juures sakslaste vastu võideldes, kus ta oma isikliku julgusega võitis sõdurite usalduse ja kus sakslaste rünnak löödi tagasi. Varsti pärast seda ta valiti 5. Armees ülemaks. Ta tungib oma armeega Tsaritsõnissa, kus Stalin määrab ta sääal loodava 10. Armees juhatajaks. 1919. a. kevadel Vorošilov likvideeris Denikini ähvardavad pealetungid ja ei lasknud valgete lõunavägesid ühineda siberi-vägedega. Tsaritsõn kujunes Vorošilovi „sõjaakadeemiaks“, kus ta õppis sõjakunsti.

1919. a. juunis ta määrati 14. Armees komandöriks ja ta juhatas Jekaterinoslavi

N. Liidu marssal K. Vorošilov.

kaitsmist. Koos Budjonnõiga ta lõi ratsa-armee ja selle armee revolutsioonilise sõjanõukogu juhatajana tegi kaasa kõik selle sõjakäigud kuni Wrangeli purustamiseni. Temast kujunes kodusõja populaarseim väejuht.

1921. a. Vorošilov määrati Põhja-Kaukaasia sõjaväeringkonna ülemaks. Samal aastal ta valiti kommunistliku partei keskkomitee liikmeks.

1924. a. maikuus ta määrati Moskva sõjaväeringkonna ülemaks ja NSV Liidu sõjanõukogu liikmeks.

6. novembril 1925 Vorošilov määrati NSV Liidu Sõja- ja Mereväe Rahvakomisariiks ja Sõjanõukogu esimeheks.

1935. a. sügisel K. Vorošilov nimetati Nõukogude Liidu marssaliks.

7. mail 1940 marssal K. Vorošilov määrati NSV Liidu Rahvakomissaride Nõuko-

gu esimehe asetäitjaks ja Rahvakomissari-de Nõukogu juures oleva Kaitsekomitee esi-meheks, ühtlasi vabastades ta Riigikaitse Rahvakomissari kohustest.

Lahinguis ja riigikaitse organiseerimise alal üles näidatud vahvuse ja teenete eest on marssal Vorošilovile annetatud palju ordeneid ja aumärke.

Vorošilov ei saanud süstemaatilist sõja-list ettevalmistust. Ta õppis sõjandust praktiliselt lahingus. Alles pärast kodu-

sõja lõppu tal avanes võimalus tutvuda sõjanduse teooriaga. Kogu aeg ta töö-tab oma hariduse täiendamisel. Sõjan-duse spetsialistid tunnustavad üksmeelselt tema suuri praktilisi ja teoreetilisi tead-musi.

Marssal Vorošilovil on väga suuri tee-neid punaväe organiseerimise, relvastamise ja väljaõppe aladel. Vorošilov on viinud punaväe sellasesse hiilgavasse seisukorda, nagu näeme teda praegu.

NSV Liidu Riigikaitse Rahvakomissar N. Liidu marssal S. Timošenko.

Semen Timošenko sündis 1895. a. Bes-saraabias Furmanski külas kehvik-taluniku pojana. Lõpetanud külakooli, Timošenko tahtis astuda linnakooli, kuid kuna isal puudusid selleks võimalused, siis ta oli sun-nitud minema sulaseks.

1915. a. ta kutsuti sõjaväkke. Lõpetanud kuulipilduritekooli kursuse, ta määrati 4. Ratsadiviisi, mille koosseisus võttis osa Läänerindel peetud lahinguist. Pärast ok-toobri-revolutsiooni ta võttis punaväe rida-des osa väga paljudest lahinguist, näidates üles erilist vahvust ja tõustes aste-astmelt rühma, eskadroni, rügemendi, ratsabrigaadi ja -diviisi ülemaks. Lahinguis ta sai 5 kor-da haavata, kuid kunagi ei lahkunud lah-inguväljalt, vaid jäi ka haavatuna alati oma kohale.

Pärast kodusõda ta võttis osa punaväe ülesehitusest. 1922. a. ta lõpetas kõrgemad sõja-akadeemilised kursused. Märtsis 1925 ta määrati 3. Ratsakorpuse komandör-komissariks. 1927. a. lõpetas juhtkonna täien-duskursused. 1930. a. ta lõpetas komandör-komissaride kursused, mis korraldati kõrge-male juhtkonnale Sõjapoliitilise Akadeemia juures.

1933. a. augustikuus S. Timošenko mää-rati Valgevene sõjaringkonna ülema ase-täitjaks. 1935. a. septembrist kuni 1937. a. juunikuuni ta oli Põhja-Kaukaasia sõja-

väeringkonna ülemaks ja sõjanõukogu liik-meks. 1937. a. septembrikuust kuni 1938. a. veebruarini ta oli Harkovi sõjaväeringkon-na ülemaks ja sõjanõukogu liikmeks. Alat-es 1938. aasta veebruarikuust ta oli Kiievi erilise sõjaväeringkonna ülemaks ja sõja-nõukogu liikmeks. 1939. a. septembris ta juhatas punaväe osi Lääne-Ukraina vallu-tamisel.

N. Liidu - Soome sõjas S. Timošenko juhtis lahingutegevust väga vastutusrikkal kohal väljapaistva väejuhina.

7. mail 1940 S. Timošenko määrati NSVL Riigikaitse Rahvakomissariks ja ni-metati Nõukogude Liidu marssaliks.

Kodusõjas ülesnäidatud lahinguliste tee-nete eest marssal Timošenkole on anneta-tud 3 Punase Lipu ordenit ühes revolutsi-ooni aurelvaga. Rahu ajal sooritatud töö eest NSV Liidu kaitsevõime kõvendamise alal ta sai Lenini ordeni. Lahinguüles-annete eeskujuliku täitmise eest Soome sõjas ja seejuures ülesnäidatud julguse ja kangelaslikkuse eest marssal Timošenko nimetati Nõukogude Liidu sangariks ja an-netati talle Lenini Orden ja Kuld Tähe medal.

Marssal Timošenko on Nõukogude Sot-sialistlike Vabariikide Liidu ja Ukraina Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Ülem-nõukogu liige.

N. Liidu marssal S. Timošenko.

NSV Liidu riigikaitsest ja punaarmeest.

21. ja 22. juulil s. a. Riigivolikogu tegi ajaloolised otsused — muuta Eesti Vabariik Eesti Nõukogude Sotsialistlikuks Vabariigiks ja astuda Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu koosseisu. Need otsused toovad põhilisi muudatusi meie riigi ellu. Seetõttu on väga huvitav ja ajakohane tutvuda NSV Liidu riigikaitse juhtimisega ja

ta võimsa sõjaväega — Töölis-Talurahva Punaarmeeaga.

I.

NSV Liidu konstitutsiooni § 14 ütleb, et Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu funktsioonidesse, tema kõrgemate võimu-

asutiste ja riigi valitsemisasutiste näol, kuuluvad teiste küsimuste hulgas ka:

- sõja ja rahu küsimused;
- NSV Liidu kaitse organiseerimine ja kõikide NSV Liidu relvastatud jõudude juhtimine;
- riikliku julgeoleku kaitse.

Põhiseaduse § 49 ütleb, et NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium:

- nimetab ja asendab uutega NSV Liidu relvastatud jõudude kõrgema juhtkonna;
- NSV Liidu Ülemnõukogu istungite vaheajal kuulutab välja sõjalise seisukorra NSV Liidule sõjalise kallale tungi korral või rahvusvaheliste lepingute kohustuste täitmise puhul vastastikuseks kaitseks agressiooni vastu;
- kuulutab välja üksikutes maakohades või kogu riigis sõjaseisukorra NSV Liidu kaitse huvides või ühiskondliku korra ja riikliku julgeoleku kindlustamiseks;
- kuulutab välja üldise ja osalise mobilisatsiooni.

Põhiseaduse § 68 ütleb, et NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu juhib riigi relvastatud jõudude üldist ülesehitamist ja määrab kindlaks igaaastased kodanike kontingendid, keda tuleb kutsuda tegevasse sõjaväeteenistusse.

Konstitutsiooni § 77 näeb ette, et üleliiduliste rahvakomissariaatide hulka kuuluvad Riigikaitse, Sõjalaevastiku, Laske-moona, Relvastuse, Sõjalaevastiku-tööstuse jne. Rahvakomissariaadid.

Toodust selgub, et riigikaitse ja punaväe kõrgem juhtimine kuulub NSV Liidu Ülemnõukogule, kellele ühtlasi kuulub ka seadusandlik võim. Ülemnõukogu teostab oma võimu Rahvakomissaride Nõukogu kui täidesaatva organi kaudu. Punaväe otsese valitsemise kõrgemaks administratiivseks organiks on Rahvakomissaride Nõukogule alluv Riigikaitse Komissariaat. NSV Liidu konstitutsioonist ja üksikute liiduvabariikide põhiseadustest selgub, et liiduvabariikide riigivalitsemisasutised ei käsitle riigikaitse ja sõjaväe juhtimise küsimusi ning neil pole ka vastavaid organeid.

II.

Punaarmee on ainulaadne sõjavägi maailmas, kes elab ja kasvatatakse Marksismi-Engelsi-Lenini-Stalini õpetuse alusel, sa-

muti nagu kõik Nõukogude riikide rahvad. Punavägi koosneb tööliste, talurahva ja intelligentsi poegadest ja kaitseb kõikide Nõukogude rahvaste vabadust ja iseseisvust. Ta seisab internatsionalismi alusel. Punavägi on NSV Liidus ja ka kõigis liiduvabariikides väga populaarne. Tal on väga hea ja tihe kontakt rahvaga.

Punaväe igas üksuses, asutises või väeosas on komandör ja komissar või politruk. Kompani, patarei ja eskadroni poliitiline juht nimetatakse politrukiks (политрук), kuna rügemendi ja suuremate üksuste poliitilisi juhte nimetatakse komissarideks. Komandör ja komissar (politruk) moodustavad ühe terviku oma üksuse või väeosa lahingulisel ja poliitilisel väljaõppel ja kasvatamisel. Mõlemad nad vastutavad oma üksuse või väeosa lahingulise, poliitilismoraalse, majandusliku jne. seisukorra eest. Koos nad viivad üksuse lahingusse ja juhivad teda lahingus.

Punaarmees on eriline poliitiline aparaat, kommunistliku partei (kompartei) ja kommunistliku noorsoo (komsomoli) organisatsioonid. Poliitilise aparaadi moodustavad komissarid, politrukid ja teised poliitilised, keda on igas üksuses ja asutises. Poliitiline aparaat ühes kompartei ja komsomoli organisatsioonidega hoolitseb esmajärjekorras võitlejate (sõdurite), juhtide ja kogu sõjaväe isikulise koosseisu poliitilise teadvuse alalise ja pideva kasvatamise ning arendamise eest.

NSV Liidu rahvaste suur juht Stalin ütles ühes kõnes, et kusagil maailmas rahvas ei hoolitse oma sõjaväe eest nii palju kui meie.

III.

Sõjaväeteenistust käsitletakse NSV Liidu konstitutsiooni §§ 132 ja 133-s järgmiselt. Üldine sõjaväeteenistuse kohustus on seaduseks. Sõjaväeteenistus tööliste ja talurahva punaväes on NSV Liidu kodanike aukohustus. Isamaa kaitse on iga NSV Liidu kodaniku püha kohus. Kodumaa reetmist; vande murdmist, vaenlase poole üleminemist, riigi sõjalisele võimsusele kahju tegemist, salaluuramist välisriigi kasuks — karistatakse seaduse täie valjusega kui kõige raskemat kuritegu.

Sõjaväeteenistuse seadluse kohaselt sõjaväeteenistusest NSV Liidu relvastatud jõududes peavad võtma osa NSV Liidu kõik meeskodanikud, tõu, rahvuse, haridusliku taseme ja seisundi peale vaatamata.

Punaarmee motoriseeritud raskehaubits.

Sundusliku tegevteenistuse aeg on NSV Liidus järgmine:

- reameestel maaväes — 2 aastat;
- allohvitseridel (nooremjuhtkonnal) maaväes — 3 aastat;
- reameestel ja allohvitseridel õhujõududes ja piirivalve maaväeosades — 3 aastat;
- reameestel ja allohvitseridel rannakaitseosades ja piirivalvelaevadel — 4 aastat;
- madrustel ja allohvitseridel mereväes — 5 aastat.

Pärast tegevteenistusest lahkumist nad arvatakse tagavaraväkke, kuni 50 a. vanaks saamiseni. Tagavaraväes olemise ajal sõdureid võib kutsuda kontrollkogumistele ja kordamisõppustele kokku kuni 1,5 aastaks, allohvitser — kuni 2 aastaks ja ohvitser — kuni 3 aastaks.

Tegevteenistusse võetakse noori igal aastal 15. septembrist kuni 15. oktoobrini. Kutsealuste vanuseks on 19 aastat, kuna keskkooli haridusega noored võetakse teenistusse 18 aasta vanuselt. Keskkooli hari-

dusega kodanike vanuseks on määratud 18 a. seepärast, et normaalselt sel ajal nad lõpetavad keskkooli ja siis nad lähevad otsekohe sõjaväeteenistusse. Kutsealuste vanust ei arvestata mitte sissekute-aasta 1. jaanuariks nagu meil, vaid teenistusse võetakse meeskodanikud, kes saavad sissekute aastal (1. jaanuarist kuni 31. detsembrini) 19 (keskkooli lõpetanud 18) aasta vanuseks. Seega teenistusse astumisel keskkooli hariduseta noorte tegelik vanus on 18 a. 8 k. kuni 19 a. 8 k., kuna keskkooli haridusega noored on 17 a. 8 k. kuni 18 a. 8 k. vanad.

Ajapikendust keskkooli lõpetamiseks antakse kuni 20 a. vanuseni sel juhul, kui haiguse või mõnel muul põhjusel ei suudetud õigeaks ajaks kooli lõpetada. Ülikoolis õppimiseks ajapikendust ei anta, sest kodanik võib ülikooli astuda alles pärast sundusliku sõjaväeteenistuskohustuse sooritamist.

Sõjaväeteenistuse seadluse § 13 võimaldab Riigikaitse Rahvakomissaril arvestada ja vajaduse korral kutsuda sõjaväkke ka naisterahvaid, kes evivad meditsiin-, veterinaar- või tehnilise välja-

õppe. Sõja korral neid võib kutsuda sõjaväkke abi- või eriteenistuseks.

Punaväkke, laevastikku või piirivalveosadesse astumisel iga kodanik annab järgmise v a n d e t õ o t u s e:

„Mina, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu kodanik, astudes tööliste-talurahva punaarmee ridadesse, annan vande ja pühalikult töotan olla aus, vahva, distsiplineeritud, valvas võitleja, karmilt hoida sõjalisi ja riiklikke saladusi, tõrkumatult täita kõiki sõjaväelisi seadusi ja komandöride, komissaride ja ülemuse käskusid.

Mina vannun kohusetruult õppida sõjaväeasjandust, kõigiti hoida sõjaväe ja rahva varandust ja kuni viimse hingetõmbeni olla truu oma rahvale, Nõukogude kodumaa ja tööliste-talurahva valitsusele.

Mina olen alati valmis tööliste-talurahva valitsuse käsul välja astuma meie kodumaa — Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu — kaitsmiseks ja kui tööliste-talurahva punaarmee sõdur mina vannun kaitsta teda mehiselt, osavalt, vääriliselt ja auga, hoidmata oma verd ja elu täieliku võidu saavutamiseks vaenlase üle.

Kui mina kurja kavatsuse läbi murran oma pühalikku vannet, siis tabagu mind Nõukogude seaduste karm karistus, töötava rahva üldine vihkamine ja põlgus.“

A j a t e e n i j a t e - n o o r e m j u h t i d e väljaõpe on rügemendikoolides organiseeritud sellaselt, et I teenistusaasta jooksul nad õpetatakse allohvitserideks, kuna II ja III aastal nad teotsevad juba instruktoritena ja juhtidena.

Üleajateenijaid - allohvitseri on punaväes üldiselt väga vähe. Sõjaväeteenistuse seadluse arutamisel 1939. a. sügisel NSVL Ülemnõukogus peetud kõnes marssal Vorošilov ütles, et nooremjuhtide (allohvitseride) sundusliku teenistusaaja pikendamine 1 aasta võrra võimaldab loobuda üleajateenijate instituudist, kusjuures alale jääb ainult väike arv üleajateenijaid kompani, patarei ja eskadroni vanemate (veltveebliite) kohtadele ja mõned spetsialistid.

Keskmiiste juhtide (ohvitseride) ja igasuguste spetsialistide ettevalmistamiseks on punaväes palju hästi korraldatud sõjakooli. Marssal Vorošilovi ütlusel oli 1939. a. algul 63 maaväe sõjakooli ja 32 sõjakooli lennukiväe ohvitseride ja spetsialistide ettevalmistamiseks.

Kõrgema haridusega juhtide ettevalmistamiseks oli marssal Vorošilovi kõne and-

metel 1939. a. algul 14 sõjakaadeemiat ja 6 erilist sõjateaduslikku fakulteedi harilike kodanlike ülikoolide juures.

Sõjakoolid ja akadeemiad valmistavad punaväele küllaldasel arvul kõrge kvalifikatsiooniga juhte igal alal.

Punaväe ohvitserid, eriti nooremad ohvitserid, on aastatelt üldiselt noored. Sageli kompani- või patareiuülem on leitnandi auastmes, kuna pataljoniuülem on mõnikord vanemleitnandi auastmes. Sõjaväeteenistuse seadluse kohaselt tegevteenistuse ohvitseride vanuse ülemmäärad on punaväes, piirivalves ja sisekaitseväe osades järgmised:

- nooremleitnant, leitnant, noorempolitruk ja neile vastavad 30 a.
- vanemleitnant, politruk ja neile vastavad . . . . . 35 a.
- kapten, vanempolitruk, major, pataljonikomissar ja neile vastavad . . . . . 40 a.
- alampolkovnik, vanem-pataljonikomissar, polkovnik, polgukomissar ja neile vastavad . . . . . 45 a.
- kindralmajor, brigadikomissar ja neile vastavad . . . . . 55 a.
- kindralleitnant, diviisikomissar, neile vastavad ja neist kõrgemad 60 a.

Mereväes on vanuse ülemmäärad keskmiselt 5 aasta võrra kõrgemad.

Vanuse ülemmäära kättejõudmisel ohvitserid vabastatakse eranditult tegevast sõjaväeteenistusest ja arvatakse reservväkke.

IV.

Punaväelaste õiguste ja kohuste kohta võib ütelda järgmist.

Sõjaväeteenistuse seadluse § 45 ütleb, et kõik sõjaväelased ja kordamisõppustele kutsutud sõjakohuslased kasutavad täielmääralt kõiki õigusi ja täidavad kõiki kohustusi, mis on ette nähtud Nõukogude kodanikele. Põhiseaduse § 138 ütleb, et punaväe ridades olevail kodanikel on kõige teiste kodanikega ühteviisi õigus valida ja valitud saada.

Punaväelaste üldkohused on Sisemäärustiku § 5 kohaselt järgmised. Iga sõjaväelane peab olema:

- ääretult ustav Lenini-Stalini parteile ja Nõukogude valitsusele;
- valmis igal momendil kaitsma oma sotsialistlikku isamaad;
- valjult hoidma sõjasaladust, olema alati valvas ja kaitsma, et punaväe ridadesse ei tungiks salakuulajaid,

diversante, reetjaid ja muid rahvavaenlasi;

- tugevalt kindlustama sõjaväe distsipliini ja hoolikalt hoidma temale usaldatud relva, varustist, sõjatehnikat ja hobust;
- kohusetruult täitma tema peale pandud ülesandeid ja pidevalt tõstma oma sõjalist ja poliitilist väljaõpet.

Sõjaväeteenistuse seadluse § 51 järgi vabastatakse maksudest ja korjandustest kõik palk ja rahad, mis sõjaväelased saavad armeelt või laevastikult. § 52 ütleb, et sõjaväelasi ja nende perekondi ei või administratiivkorras elumajadest välja tõsta. Oma korterite eest ohvitserid ja üleajateenijad maksavad üüri üldistel alustel põrandapinna järgi.

Sõjaväeteenistuse seadluse § 54 näeb ette, et ajateenijate sõdurite ja nooremjuhtide (allohvitseride) poolt sõjaväeüksustest välja saadetavad kirjad on tasuta, s. o. neid pole vaja margistada. Samuti toimetab post tasuta edasi ka kõik kirjad, mis saadetakse ajateenijatele nende teenistuskohale. Esimesel teenistusaastal võivad ajateenijad tasuta saata koju ühe postisaadetisega oma isiklikud riided, pesu ja jalatsid.

Seadluse § 55 ütleb, et tegevteenistuses olev juhtiv koosseis ja nende perekonnaliikmed saavad hinnaalandust raudteel, veeteedel, mootorsõidukeil ja lennuliinidel vastavalt sv. vedude määrusele.

Õnnetusjuhtudel, haavamistel jne. ja välja teenitud aja eest makstakse pensione.

V.

Punaväe juhtide majandusliku olukorra kohta ütles marssal Vorosilov kommunistliku partei XVIII kongressil kokku võttes järgmist. Möödunud 5 aasta vältel on juhtivkoosseisu materiaalne olukord tunduvalt muutunud. Komandöride, komissaride, poliitilise ja muu juhtiva koosseisu palgad on tõusnud keskmiselt 286% võrra. Põhipalgad olid rublades järgmised:

Ametikoha nimetus.	Põhipalk.		Palga suurenemise %.
	1934. a.	1939. a.	
Rühmaülem . . .	260	625	240
Kompaniülem . . .	285	750	263
Pataljoniülem . . .	335	850	254
Rügemendiülem . . .	400	1200	300
Diviisiülem . . .	475	1600	337
Korpuseülem . . .	550	2000	364

Üleajateenijate palkade kohta leidub 1938. a. ilmunud käsiraamatus järgmisi andmeid. Põhipalga suurus oleneb sellest, kui kaua keegi on pidevalt teeninud üleajateenijana. Palk tõuseb iga 2 aasta järel. Näiteks viiendal ja kuusandal teenistusaastal teenivate üleajateenijate põhipalk rublades kuus oli järgmine:

- jala-, ratsaväe ja eriväeliikide jaoülem . . . . . 160 rbl.
- suurtüki- ja soomusväe jaoülem, jala- ja ratsaväe ning eriväe rühmaülemabi . . . 190 „
- suurtükiväe rühmaülemabi . . . 220 „
- kompani (eskadroni) vanem ehk veltveebel . . . . . 260 „
- patarei (soomusväe kompani) vanem . . . . . 280 „
- õhulaskur ja radist lennuv. . . . . 290 „
- aviomehaanik . . . . . 340 „
- lendur . . . . . 365 „

Iga 2-aastase teenistuse järel palk tõuseb 10—20 rubla võrra, vastavalt palga suurusele.

Maaväe ajateenija punaväelane saab vastavalt ametikohale umbes 10—20 rubla kuus.

Peale põhipalga punaväelastele makstakse veel teataval juhudel mõnesuguseid lisatasusid, nagu lähetusraha, kursustel viibimise raha, laagriraha jne.

VI.

Punavägi on varustatud ja relvastatud kõigiti moodsalt. 1939. a. kevadel peetud kõnes marssal Vorosilov avaldas järgmisi võrdlusandmeid punaväe tulejõu kohta.

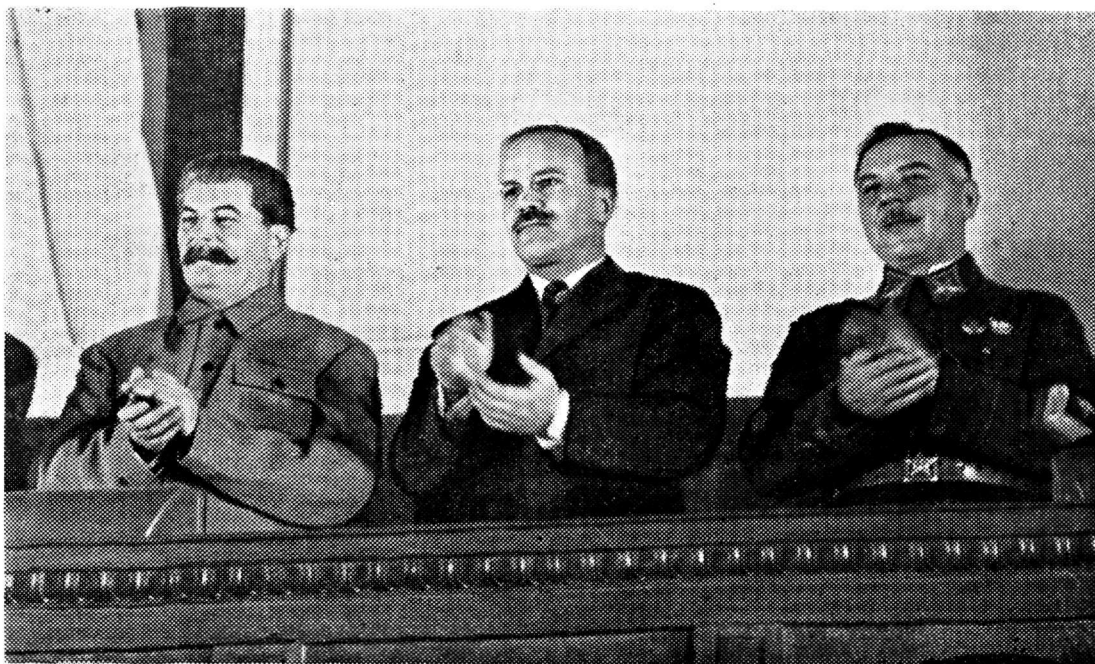
Punaväe laskurikorpus suurtükivägi võib 1 min. vältel välja lasta 66605 kg metalli, prantsuse korpus suurtükivägi — 51462 kg ja saksa korpus suurtükivägi — 48769 kg. Kui sellele juurde arvata veel püssidest, kuulipildujatest, granaadi- ja miinipildujaist ja teistest relvadest välja lastav laskemoon, siis 1 min. vältel võib kõigist relvadest välja lasta:

- punaväe laskurikorpus . . . 78932 kg
- prantsuse laskurikorpus . . . 60981 „
- saksa laskurikorpus . . . . . 59509 „

Korpuses oleva kogu suurtükiväe 1 lask kaalub:

- punaväe laskurikorpuses . . . 7136 kg
- prantsuse laskurikorpuses . . . 6373 „
- saksa laskurikorpuses . . . . . 6078 „

Punaväe laskurikorpuses on umbes 60000 meest, kuna diviisis on 18000 meest.

NSV Liidu juhte: J. Stalin, V. Molotov ja K. Vorosilov.

Pilt avaldatud NSV Liidu Ülemnõukogu 7. istungjärgu avamise puhul 1. aug. 1940, kus NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu esimees ja välisasjade rahvakomissar sms Molotov esines pikema kõnega NSV Liidu välispoliitika kohta, mis täielikul kujul ilmus meie ajalehtedes. Hilisemal istungil järgnes Eesti vastuvõtmine NSV Liidu koosseisu.

VII.

Disttsipliinile pööratakse punaväes palju tähelepanu.

„Krasnaja Zvezda“ nr. 111 — 16. 05. 40 juhtkirjas üteldakse disttsipliini vajaduse ja nõuete kohta muuhulgas järgmist.

„Nõukogude sõjaväe disttsipliin on riigi disttsipliini kõrgeim aste. Punaarmee sõjaväelase kommunistlik iseteadvus avaldub kõige selgemalt disttsiplineeritavuses ja arusaamises, et iga ta samm ja tegevus peab soodustama Nõukogude riigi kindlustamist ja kõvendamist. Disttsipliin ja veel kord disttsipliin — nii suurtes kui ka väikestes asjades — see on punaväe eluseadus. On olemas inimesi, kes palju ja ilusasti räägivad oma valmisolekust surra Nõukogude võimu eest, kuid ei pea vajalikuks tänaaval tervitada vanemaid ülemaid; saanud juhilt käsu, ei korda seda; ei küsi vanemalt ülevalt luba pöörata ühe või teise komandöri poole jne. Kuid sellastest pisi-asjadest koosneb disttsipliin, mis oma ülilimas kujus avaldub otsuses täita lahingukäsk oma elust hoolimata.“

Samas juhtkirjas loetakse punaarmee eeskujulikuks komandöriks, Nõukogude patrioodiks, hingega ja ihuga oma rahvale andunud juhiks seda, kes on nõudlik, vali ja kui vaja ka armutu ülem, kes kõva käega viib ellu oma tahte.

„Krasnaja Zvezda“ nr. 121 — 28. 05. 40 ja nr. 171 — 24. 07. 40 juhtkirjades rõhutatatakse punaarmee sõjaväelaste eeskujuliku välimuse tähtsust ja nõutakse vormikandmise reeglite täpset täitmist. „Kr. Zvezdas“ nr. 171 avaldatakse väljavõtteid NSVL Riigikaitse Rahvakomissari N. Liidu marssal Timošenko käskkirjast, millega kästakse arendada punaväelaste endateenimise oskusi.

VIII.

Punaväe väljaõppele pööratakse palju tähelepanu ja see on kõrgel tasemel. Väljaõpet teostatakse kavakindlalt. Sageli sooritatakse öisi õppusi, pikki rännaku- ja lahinguharjutusi, koostöö-õppusi, manöövreid jne., mida käsitleme tulevikus veidi üksikasjalikumalt. —m.

Sõjaväe poliitiliste juhtide kõnesid

sõjaväelaste komiteede esimeeste ülemaalisel nõupidamisel.

Sõjaväe Poliitilise Peajuhhi Keerdo kõne.

„Seltsimehed sõjaväelased!

21. juunil ajas Eesti töötav rahvas end sirgu, 21.—23. juulini raputas ta lõplikult maha parasiidid oma turjalt ning astus vaba rahva lootusrikkale arenemisteele.

Veel kunagi varem pole Eesti töötav rahvas olnud nii üksmeelne kui neil ajaloolistel päevadel. Selle üksmeele saavutamiseks aitas kaasa viimastel aastatel valitsev jõhkruse tipuni küündiv plutokraatlik režiim ise, mis avas silmad ka kõige vähemteadlikumail töötava rahva liikmeil.

Tahtes juurteni välja juurida üha lopsakamalt idusid ajavat revolutsioonilist liikumist, kündis kõdunev kodanlus ise maad Eestimaa Kommunistliku Partei viljakale seemnele.

Kõikides mahajäänumates metsanurkades, popsiionides, keldrikorra pimedais urgastes ja kasarmutes saapakontsa valjuse all hakkasid töötava rahva liikmed aru saama, et nii see enam edasi kesta ei või, kui Eesti rahvas ei taha hääbuda katku ajal prassiva väikesearvulise parasiitide kliske huvides.

Sest need, kes rääkisid suuri sõnu Eesti iseseisvusest, rahvasterviklusest ja Eesti rahva põhihelist, sakkerdasid kõige jultunudumal viisil maha Eesti rahva huvid, kilustasid töötava rahva ühtekuuluvust ja tõstsid oma taskuhuvid Eesti rahva põhihelideks.

Rahva varandusi veeti välismaale, iseseisvuse kõlava nimetuse all taheti Eestit kiskuda sõtta imperialistide eest võitlema, taheti töolistest, töötavaist talunikest ja haritlasist koosnevat sõjaväge muuta imperialistide suurtükilihaks.

Sedasama töolistest, põllumeestest ja töötavaist haritlastest koosnevat sõjaväge sunniti tapma Eesti rahva paremaid poegi ja tütreid, nagu Viktor Kingissepp, Jaan Tomp, Irboska mõrtsukatöö ja 1. detsembri veresauna ohvrid.

Räägiti tarvidusest täita hälle, et parasiitidel ei tuleks puudus töökätest, kuid ei üteldud seda, kuidas nälgiv töölisema pidi toitma oma lapsi.

Plutokraadid rääkisid, aga töötav rahvas teostas rahvastervikluse. Praegu kujutab endast Eesti rahvas, ja mitte ainult eesti rahvas, vaid kõik Eesti pinnal asuvad

rahvad, tõelise tervikluse. See väljendus 14. ja 15. juuli valimistel, Riigivolikogu üksmeeles, neis tööliste, põllumeeste ja sõjaväelaste delegatsioonides, kes kolmel viimasel päeval käisid Eesti rahva suveräänse esinduse ees oma tundeid ning tahet avaldamas.

Möödas on ajad, kus tööline või põllumees sõdurimundris pidi olema erariideid kandva töölise või töötava põllumehe vaenlane.

Riigivolikogu avaldas deklaratsiooni, mille järgi Eesti on nüüd Nõukogude Sotsialistlik Vabariik. See tähendab: Eestis pole enam valitsejaid ja valitsetavaid, vaid töötav rahvas otsustab nüüd ise, kuidas ta oma saatust juhib.

Põhiseaduse komisjon on asunud tööle. Enne kui põhiseadus pole välja töötatud, ei saa muidugi täiel määral uuele olukorrale üle minna, kuid juba nüüd peab iga töötava rahva liige selleks kaasa aitama, et rahvavaenlased ei saaks kahjustada töötava rahva huvisid.

Teiseks põhjanevaks Riigivolikogus tehtud otsuseks on ühinemine NSV Liiduga. See on loogiline järeldus esimesest sammust, teisiti poleks see mõteldavgi. Sest ainult liidus teiste sotsialistlike vabariikidega saame plaanikindlalt arendada oma rahvamajandust, riigikaitset, kultuurilist tõusu.

Kui meil varem järjest kollitas tööpuuduse tont, siis nüüd võime peagi jõuda seisukorrani, kus meil on hoopis tööliste puudus. Meie võime Kreenholmis, kus praegu töötab 2500 töolist, panna tööle 10.000 töolist, võime laiendada oma tsemenditööstust, põlevkivitööstust, kasutada Narva kõse jõud jne. See on meil võimalik ainult seetõttu, et saame NSV Liidust kõiki mõeldavaid tooraineid ja teisest küljest leiame NSV Liidus soodse turu oma saadustele.

Kolmas tähtis otsus Riigivolikogus oli maa kuulutamine rahva omanduseks. See tähendab, maa on nende päralt, kes seda tegelikult harivad. Maaga sakkerdamisel ja angeldamisel on lõpp. Talunike õlgadel lasuvad rängad võlad kustutatakse. Maad, mis alla 30 ha, jäävad nende praegustele omanikele põliseks kasutamiseks. Jutud sunduslikust kolhoseerimisest on levitatud rahvavaenlaste poolt ja neil on provokatsiooniline eesmärk häirida talurahvast. Kedagi ei sunnita kolhoseerima.

Neljandaks otsustas Riigivolikogu nationaliseerida pangad ja suurtööstused. Ainult suurtööstuste ja pankade nationaliseerimisega saame oma majandusala korraldada kogu rahva huvides, lülitades välja parasiidid, kes elavad töötava rahva higest. Seejuures jäävad puutumata väiketööstused, kes seni samuti on kannatanud suurrahameeste survet.

Seltsimehed! Praegu ma ei taha nende ajalooliste otsuste juures pikemalt peatuda. Nüüd, kus teil on õigus poliitilisest elust osa võtta, saate ja peategi neid küsimusi oma väeosades selgitama.

Täna olete siia kokku kutsutud selleks, et selgitada, mida ja kuidas tuleb töötada sõjaväelaste komiteedel. Sellekohase kava esitab järgmine kõneleja, mina tahan praegu vaid veel üht rõhutada, nimelt seda, et komiteedel tuleb üles näidata rohkem julgust ja energiat.

On asutud sõjaväe demokraatiseerimisele, Eesti sõjaväe muutmisele tõeliseks rahvaväeks. Selleks on igasse diviisi määratud poliitilised juhid, on antud õigus sõduritel ja madrustel osa võtta poliitilisest elust.

Kahjuks ei või meie aga praegu veel ütelda, et Eesti sõjavägi oleks juba demokraatiseerunud. Seda ei või meie ütelda ka lähemas tulevikus, kui piirdume ainult poliitiliste juhtide selgitustööga. Sõjaväe tõeline demokraatiseerimine võib toimuda *ainult sõjaväelaste komiteede eneste kaasabil*, selleks nad ju ongi loodud.

Komiteed peavad endid täielikult vabastama väeosa ülema ja rahvavaenuliste ohvitseride mõju alt. Peavad endid ise maksma panema. Neile peavad alluma mitte ainult sõdurid, vaid ka ohvitserid.

Tuleb selge vahe teha teenistusliku ja vaba aja tegevuse vahel. Mis puutub sõjaväeteenistusse, siis siin tuleb ülemusele alluda, kuid seda ei tohi mingil tingimusel kanda väljaspool teenistust aset leidvale tegevusele. Isegi siis mitte, kui see peaks toimuma harilikul teenistuse ajal, näiteks meelevaldused, rongkäigud, poliitilised koosolekud. Viimased peavad toimuma ainult komiteede juhtimisel.

Praegu aga näeme veel sagedasti nähtusi, et rongkäikudel, koosolekutel jne. ei seisa eesotsas komiteed, vaid väeosa ülemad. Komiteed on nagu surutud tagaplaanile, nemad nagu alluksid ka väeosa ülemusele ja toimivad viimaste näpunäidete järgi. Seesugune olukord peab kaduma, komiteed peavad endid maksma panema.

Kui leidub ohvitseri, allohvitseri, kes teisiti mõtlevad, kes püüavad endises vai-

mus edasi tegutseda, kes levitavad kuulujutte, et egas see asi nii ei jää, kes karistavad sõdureid selle eest, et ta on poliitilisest elust osa võtnud jne., siis tuleb neid halastamatult koosolekutel paljastada, tuleb teatada sellest poliitilistele juhtidele. Niisugustel ülemustel pole kohta Eesti demokraatlikus sõjaväes, niisugused tuleb meie sõjaväest välja rookida. Selleks peavad kaasa aitama komiteed ise, selleks aitavad kaasa Eestimaa kommunistliku partei osakonnad, kuhu koonduvad kõik ausad töölised, põllumehed ja haritlased.

Töölised, töötavad põllumehed ja töötav intelligents, kes ajutiselt kannavad sõjaväemundrit, pidage meeles ühte, et nüüd oleme ise peremehed riigis, et sõjavägi kaitseb nüüd oma riigi julgeolekut ning seepärast ärgem oodakem korraldusi väljastpoolt, vaid kujunegem ise ümber tõeliseks rahvaväeks, kelle ridades ei tohi olla kohta rahvavaenlastel, kelle distsipliin peab olema teadlik distsipliin ning kust peavad kaduma vana piitsadistsipliini jäänused.

Elagu Eesti demokraatlik sõjavägi!

Elagu Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik!

Elagu NSVL!

Elagu Eestimaa Kommunistlik Partei!

Elagu meie relvakaaslane punaarmee!

Elagu punaarmee looja suur Stalin!"

Õhukaitse poliitilise juhi lnti kõne.

„Meie ühiskond on arenenud suurte sammudega Kommunistliku Partei juhtimisel edasi, kuid meie sõjavägi on veel osaliselt takerdumas iganud vormides. Ei saa salata, et tagurlikud ja töötavale rahvale vaenulised ollused püüavad tänaseni jätkata seda joont.

Meie sõjavägi on võrsunud meie töötavast rahvast ja ta peab ja t a h a b sammuda koos töötava rahvaga, ta tahab võtta osa, aidata täiel jõul kaasa rahvale oma riigi juhtimisel ja uue elu rajamisel.

Nüüd, kus meie muutusime Eesti Nõukogude Vabariigiks, meie peame olema täisõiguslikud riigi kodanikud ja samuti kui punaarmee võtma osa riigi poliitilisest elust.

Töölise-talupoegade punaarmee sõdurid, komandörid ja poliitilised juhid võtavad aktiivselt osa riigielust. Nemad on üheväärsed kõigi teiste töötajatega valimistel. Paljud neist on liit- ja autonoomsete vabariikide kõrgemate nõukogude saadikuiks, olles valitud riigivõimu organitesse, seega võtavad aktiivselt osa riigi valitsemisest.

Seni rõhutati meil, et sõjavägi ei võta osa poliitikast, et ta kaitsvat kogu riigi huviseid. Sellased seletused ei vastanud kaugeleki tõele. Sõjavägi ei ole kunagi olnud ühelgi rahval ega ka ühelgi ajajärgul väljaspool poliitikat. Sõjaväge on seni kasutatud töötava rahva valitsemiseks kurnajate poolt. Kas see ei ole poliitika? Isegi see, et sõjaväel ei lubatud osa võtta poliitilisest elust — oli poliitika. Nüüdseni kasutati teda relvana tööliisklassi vastu vabrikantide ja teiste töölisvaenuliste elementide poolt. See on ju nüüd selge isegi neile töötava rahva vaenlastele. Neid tõesid hoiti sõdurite eest suurimas saladuses seepärast, et sõduri kui töörahva poja huvid ei ühti kunagi kurnajate huvidega, vaid on täielikult vastuolus.

Neil põhjusil valitsevad ringkonnad isoleerisid sõdurid rahvast, keelasid sõduritel poliitilise elu ja veel rohkem — sõduri kasvatus, väljaõpe, määrustikud, õppekavad jne. olid koostatud sellaselt, et sõdur ei tohiks mõelda, sest tema eest mõtleb härra. Sõdur pidi vaid käsule vastama: „just nii“.

Et parandada sõdurite olukorda, peavad nad ise käed külge lööma. Selleks on sõdurite komiteed, kuid sääl peavad ka olema mehed, kes tõesti teostavad sääl sõdurite tahet. Meil on ellu kutsutud head komiteed, aga siiski nende koosseisus on vigu. Mis kasu oleks meil komiteest, kui sääl istuvad isikud, kes silmakirjaks tunnustavad muutunud olukorda, kuid seesmiselt pooldavad endist tagurlikkust. Neid tagurlikke olluseid tuleb komiteedest välja heita. See on meie nõuane ja nõudmine teile ja poliitilistele juhtidele.

Sõdurid tahavad, et nende valusad küsimused toidu, palga, riietusala ja poliitilise selgitustöö ning kultuuri arendamisel leiaksid komiteede kaudu oma täieliku lahenduse. Selles suures asjas ei ole kellelgi õigust takistada või segada. Iga sõjaväelane, kellel on kallis sõduri ja sõjaväe hea käekäik, peab komiteele ausalt kaasa aitama. Millised on lähemad ülesanded, mis paneb poliitiline peajuht sõdurite komiteedele? See on üteldud poliitilise juhi poolt ja on korduvalt avaldatud ajalehtedes ja kõlab nii: kõrvuti sõjaväelise väljaõppega peavad komiteed korraldama sõdurite ja madruste poliitilist kasvatus. Komiteed peavad oma tööga abiks olema poliitilistele juhtidele sõjaväes, hoolitsema sõdurite ja madruste kultuurilise ja poliitilise taseme tõusu eest.

Perioodiliselt tuleb korraldada sõdurite ja madruste koosolekuid, kus arutatakse rahvusvahelist seisukorda ja riigi sisemist

elu. Aga samuti sõdurite õppe- ja igapäevase elu küsimusi.

Tuleb taotleda veel tihedamat rahva ja sõjaväe lähenemist, aidata kõigiti kaasa selleks, et kujuneks teadlik distsipliin, parandada sõdurite ja madruste ainelist seisukorda.

Organisatsiooni alal komiteed peavad üksmeelselt asuma praktilisele tööle väeosas ja kõvendama komiteede koosseisu sääl, kus ta nõrk on, heitma välja tagurlikke isikuid, kes takistavad tööd, ja valima asemele ausaid ja töövõimelisi seltsimehi.

Igal komiteel peab nüüdsest peale olema väeosäulemaga kooskõlastatud töökava, milles peavad olema ette nähtud tööülesanded, tähtajad, vastutavad isikud, töökoht, tunnid jne.

Mida selgitada neil korraldatavail koosolekuid? Meie saame väga head materjali läbitöötamiseks Riigivolikogus peetud kõnedest, vastuvõetud resolutsioonidest. Samuti võime koos läbi arutada ajalehtedes ilmunud paremad artiklid. Meie võime ja isegi peame teostama ühiselt valitsusliikmete kõnede kuulamisi ja analüüse. Samuti pakub rohket tööd NSV Liidu konstitutsiooni läbitöötamine. Nädala lõpul võime teha ringvaadet rahvusvahelisest olukorrast. Ka peame algama kiiresti vene keele kursustega.

Ainult plaanikiindla ja julge tööga võime kergemini ellu viia sõdurite seaduslikud nõudmised ja saavutada nende poolehoidu ja toetamise, nende eneste osavõtu meie töös. Seda enam, et ei saa salata, et tagurlikud ja vaenulised ollused kuni tänase päevani püüavad jätkata oma joont selleks, et kauemini sõdureid oma mõju all hoida.

Nad kasutavad selleks tagurlikke, juba tühistatud seadusi, takistavad sõdurite nõudmiste elluviimist igasuguste vanade seaduste põhjal, levitavad alusetuid kuulujutte jne. Neid vaenlikke olluseid sõdurite komitee peab paljastama, et kõrvaldada nende mõju ja takistusi meie töös. Komiteed peavad selles asjas kaasa aitama poliitilisele juhile ja Kommunistliku Partei rakukestele väeosades, mis tulevad organiseerimisele neil päevil.

Peame sõduritele selgitama, et on lõppenud aeg, kus sõdur ei olnud üheõiguslik teiste kodanikega. Sõjaväe demokraatiseerimisega on alanud uus ajajärk meie sõjaväes, kus päevakorras on meie valitsuse poolt sõduritele antud olukorra parandamise võimaluste tegelik ellurakendamine sõdurite eneste osavõtul oma komiteede kaudu.“

Muudatusi punaväe vormiriietuse alal.

„Sõduris“ nr. 43 — 1939 avaldasime RKKA vormikirjelduse tabelid, et tutvustada lugejaid punaväes kantava vormiriietusega.

Kuna viimasel ajal aga on sel alal tehtud mõningaid muudatusi, siis toome esmainitud tabeleile nüüd täiendavad andmed.

Alates 15. juulist s. a.

punaväe kindralitele on ette nähtud paraadvorm, mis koosneb terashalli värvi kuuest ja pikkadest pükstest. Pükstel on lampassid, millel keskel kant ja 2 püksiriide värvi vaheriba. Kuub on kinnise mahakeeratud kraega ja ühe rea kullatud nõõpidega (6 nõõpi). Taga on kuuel lõige ja 4 nõõpi. Kuue krae, hõlm, varruka tippnurkadega värvlid ja tagalõige on kanditud. Kantide, lõkmete ja pükste lampasside värv oleneb väeliiki kuuluvusest. Nii näiteks on jalaväe kindralitel lõkmed, mütsi-

N. Liidu marssaleid Timošenko (vasakul) ja Budjonnõi uues vormis.

kandid ja lampassid punased, suurtükiväe ja soomusväe kindralitel — lõkmed mustast sametist ja kandid ning lampassid punased, lennುವäe kindralitel — lõkmed ja lampassid taevassinised, inseneriväe ja admin.-majandusala kindralitel — lõkmed ja lampasside kandid vabarnpunased.

Rivis paraadvormile on ette nähtud säär-saapad ja helesinised püksid (breeches).

Lõkmed on rombikujulised ja kanditud kullaga. Lõkmete juurest läheb kullavärvi siidpael ümber krae.

Auastmetunnused lõkmeil on järgmised:

Nõukogude Liidu marssal — suur kullavärvi täht punasel lõkmel, mille all osas on kullavärvi ilustis sirbi ja haamri-ga; varrukal suur kullavärvi punasega kanditud täht ja punasest kalevist nurk, mille keskosas on kullavärvi ilustis ja selle mõlemal pool küljel kullavärvi ja punase kandiga ribad; kõik kullavärvi osad on välja õmmeldud.

Armeekindral — 5 kullavärvi tähekest punasel lõkmel; varrukal suur kullavärvi täht (välja õmmeldud ja punase kandiga) ja 32 mm laiast kullavärvi kardpaelast nurk, mille ülemisel serval on 10 mm lai punasest kalevist riba.

Kindralpolkovnik — 4 tähekest lõk-mel ja varrukal väike kullavärvi täht (välja õmmeldud), millel väeliigi värvi kant; peale selle on veel varrukal 32 mm laiune kullavärvi kardpaelast nurk, mille alumisel serval on 3 mm laiune väeliigi värvi kant.

Kindralleitnant — 3 tähekest lõk-mel; varrukal nagu kindralpolkovnikul.

Kindralmajor — 2 tähekest lõk-mel; varrukal nagu kindralpolkovnikul.

Kindralpolkovnik, kindralleitnant ja kindralmajor kannavad lõkmel veel väeliigile või teenistusele vastavat eristumärki.

Paraadvormi juurde on ette nähtud ka mõök sangrihmaga ja nahast vöörihm, mille kullatud pandlal on tähekujuline ilustis.

Suvmüts on samutigi värvilt terashall. Mütsirummu värv vastavalt väeliigi värvile.

Mütsimärk kujutab enesest emailitud punast tähte, mis on ümbritsetud kahe kullavärvi ringjoonega. Mütsil on veel kullavärvi punatud pael ja vähendatud mõõdus mustast lakknahast nokk.

Talvmüts (papahha-kujuline) on hallist karusnahast.

N. Liidu kindralite auastmetunnused.

Paraadvormi palitu on ka terashalli värvi, kahe rea nõõpidega. Palitu krae, varrukavärvlid, hõlmad ja pöön on kanditud väeliigi värvi kandiga nagu kuubki. Auastmetunnused palitul samad kui kuuel.

Harilik igapäevane vorm kindralitel koosneb khakivärvi suvikuuest ja tumesinist värvi pikkadest pükstest. Pükstel on lampassid vastavalt väeliigi värvile, suvikuuel — klappidega rinnataskud. Suvikuue krae ja varrukavärvlid on kanditud; auastmetunnused samasugused kui kuuelgi. Suvel kantakse valget suvikuube.

Suvmüts on khakivärvi, mütsirumm ja

kandid vastavalt väeliigi värvile. Suvel kantakse mütsil valgest riidest katet. Mütsi märk ja ilustised nagu paraadmütsilgi.

Palitu on hallist drappriidest. Auastmetunnused samased nagu paraadpalitul.

Välivorm kindralitel koosneb khavikärvi suvikuuest ja kaitsevärvi pükstest (breeches), millel lampassid vastavalt väeliigi värvile.

Välivormi müts on kaitsevärvi. Mütsirumm värv vastavalt väeliigi värvile. Kullavärvi paela asemel on välivormi mütsil lakknahast tormirihm. Auastmetunnused välivormi juures nagu harilikul vormil.

Alates 30. juulist s a.

on ette nähtud punaväe vanemale ja keskmisele komandeerivale ning poliitilisele koosseisule järgmised aastmetunnused:

Nooremleitnant — 1 ruut lõkmel; varrukal 4 mm laiusest kullavärvi kardpaelast nurk, mille ülemisel äärel 10 mm ja alumisel — 3 mm laiune punasest kalevist kant.

Leitnant — 2 ruutu lõkmel; varrukal 2 kardpaelast nurka, millede vahel 7 mm laiune punasest kalevist pael ja all 3 mm laiune samasugune kant.

Vanemleitnant — 3 ruutu lõkmel; varrukal 3 kardpaelast nurka, millede vahel 5 mm laiune punasest kalevist pael ja all samasugune 3 mm laiune kant.

Kapten — 1 püstkülik lõkmel; varrukal kaks 6 mm laiust kardpaelast nurka, millede vahel 10 mm laiune punasest kalevist pael ja all 3 mm laiune samasugune kant.

Major — 2 püstkülikut lõkmel; varrukal 2 kardpaelast nurka, neist ülemine 6

mm ja alumine 10 mm lai; punasest kalevist pael vahepeal on 7 mm ja alumine kant 3 mm lai.

Alampolkovnik (podpolkovnik) — 3 püstkülikut lõkmel; varrukal tunnused nagu majorilgi.

Polkovnik — 4 püstkülikut lõkmel; varrukal 3 kardpaelast nurka, neist 2 ülemist 6 mm ja alumine 10 mm lai. Vahepaelte laius 7 mm ja alumine kant 3 mm.

Poliitilisel koosseisul on järgmised aastmetunnused:

Varrukal punane täht sirbi ja haamri kujutusega. Lõkmed väeliigi värvi kalevist ja neil puudub kullavärvi kardpaelast kant.

Noorempolitrukil on lõkmel 2 ruutu, politrukil 3 ruutu, vanempolitrukil 1 püstkülik, pataljonikomissaril 2 püstkülikut, vanemal pataljonikomissaril 3 püstkülikut, rügemendikomissaril (polgukomissaril) 4 püstkülikut.

Nii komandeeriv kui ka poliitiline koosseis kannavad lõkmeil oma väeliigi eristusmärke.

Eriväelike osatähtsus lahingus

praegusaja sõjategevuse kogemustel.

(Järg.)

3. Soomusvägi.

Rööbiti lennuväe intensiivse tegevusega leidis laialdast ja seninägematut kasutamist ka soomusvägi. Kogemused näitasid, et tangid, teotsedes tihedas koostöös lennuväega, õhudesantosadega ja teiste väelikega, on võimelised igal ajal murdma läbi vastase rindest, tungima sügavale vastase kaitsekorda ja arendama edukalt jälitamistegevust.

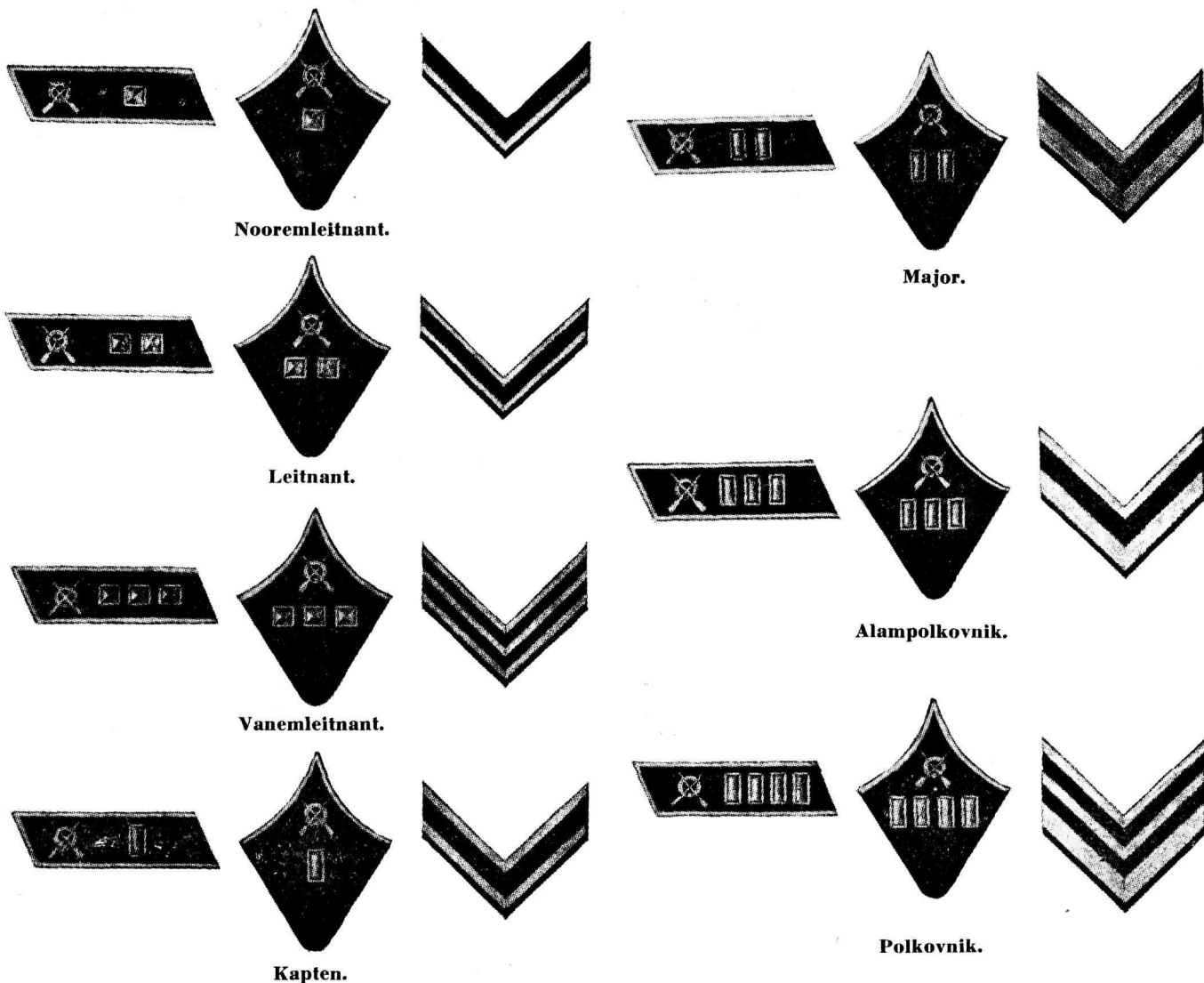
Kuni käesoleva sõja puhkemiseni valitsesid soomusvägede ja motoriseeritud osade kasutamise ja nende võimete kohta väga mitmesugused vaated. Üldiselt oldi arvamisel, et soomusvägi ei evi tulevases sõjas otsustavat tähtsust, sest tankide poolt arendatav löök pidi varisema kokku moodse tangitõrjerelvastise ja riigi piiridele püstitatavate võimsate kaitsehitiste vastu. Mot.- ja soomusosade peamiseks nõrkuseks loeti nende suurt rippuvust teedevõrgust ja maastikust, kolonnide pikalevenimist manööversõjas, kütte- ja määrdeainete suurt

kulu, mis teeb nende varustamise vägagi raskeks suureulatuslike liikumiste korral, materjalosa suurt kulumist ja tagala äärmist tundlikkust. Arvestades kõiki neid tegureid jõuti otsusele, et ka mot.- ja soomusosade taktikaline ning operatiivne liikuvus ei või olla kuigi suur.

Hispaania sõja kogemused aina süvendasid seda vaadet. Kusagil ei saavutanud tankide tegevus otsustavat edu ja ajakirjandus tõi sageli teateid üksikute jalaväevõitlusgruppide edust teotsemisel tankide vastu. Süvenes üha arvamus, et tangid võivad teotseda ainult koos jalaväega ja et nende iseseisva ülesande andmine on riskantne ettevõte.

Vastavalt nendele vaadetele ja osalt Maailmasõja kogemustele rajasidki liitlased oma soomusjõudude organisatsiooni. Tangile vaadati endiselt kui jalaväe relvastise abistavale vahendile. Muidugi ei saa ju eitada jalaväe ja tankide koostöö vajadust ka tankide massilise kasutamise kõrval,

N. Liidu komandeeriva koosseisu aastametunnused (jalaväes).

kuid iseseisvate tangikoondiste eitamine oli suur viga, mille eest tuli maksta väga kallilt Belgia ja Flandria lahinguväljadel. Ei ole kahtlust, et 4000 tanki, killustatuna väikesteks üksusteks pataljonide ja brigaadide näol, kaotavad lahingu 2000 tangile, mis on juhitud ühest keskusest ja tahtest.

Sakslased käisid siin teist teed. Arvestades lahingumasinate võimeid, püüdsid nad neid ka igakülselt kasutada. Aja- kirjanduse andmetest selgus, et sakslastel eksisteerisid soomusdiviisid ja soomuskorpused. Seda lahendust tuleb pidada õigeaks, sest korpus ei ole ainult lihtne 2—3 diviisist koosnev üksus, vaid ühe tahte poolt juhitud monoliitne koondis.

Juba Saksa-Poola sõjas 1939. a. sügisel tõmbas enesele tähelepanu saksa soomusväekoondiste võimas tegevus. Saksa soomusdiviiside ja -korpuste üldine edu oli otse masendav. Kuigi teotsemine tiibadel ja maa sisemuses viis neid pärast piiriäärsete positsioonide läbimurdmist isoleeritud ja seega riskantsetesse operatsioonidesse ning kaugele nende baasidest, siis lennuvägi vähendas seda riski, aidates teha kindlaks vastase olemasolu ja toetades neid ka lahingus. Soomusosade tegevus lõikas Poola armee üksikuteks tükkideks, võimaldas järele tuleval motoriseeritud jalaväel neid osade kaupa lüüa ja jätkates kogu aja liikumist tiibadel, sulges lõplikult raudse

võru ümber poola vägede Bug'i jõe keskjooksul. Võib ütelda, et Poola armee katastroofi peamiseks teguriks oli just Saksa soomusvägi, kes oma lakkamatu edasitungi tõttu ei andnud poola vägedele üldse enam aega lõhusa vastupanu korraldamiseks.

Sõjategevuse puhkemisel Läänes 1940. a. mais nägime saksa soomusjõudude veelgi julgemat ja otsustavamamat tegevust. Vaatamata tugevatele piirikindlustistele, mida siia maani peeti peagu vallutatamatuks ja tehniliselt ning väljaõppelt kõrgel tasemel seisva Belgia sõjaväe vaprale vastupanule, ei suudetud saksa soomusvägede üldist pealetungihooget hetkekski pidurdada. 15. mail olid saksa väed juba edasi tunginud 100—150 km, ületades maastikulisi raskusi, eriti purustatud teede ja sildade mõttes, ja jõudnud Prantsuse piirikindluste ette Montmedy, Maubeuge joonel. Nüüd arvati üldiselt, et Saksa pealetungihooget peab paratamatult vähenema ja nimelt tankide tohutu massi varustamise raskuste tõttu. Arvati, et teedel toimetatud purustised ja tagala pommitamine liitlaste lennukite poolt ei võimalda põletisainete järeletoomist küllaldaselt määral. Kõik need arvamused osutsid aga petlikeks.

Ootamata jalaväe järelejõudmist, jätkasid soomusvägede koondised tihedas koostöös lennukitega iseseisvat operatsiooni. Pealööki suunati alati sinna, kus oli oodata operatsiooni otsustavust. Kindral Reichenau löögigrupp tungis kiiluna sügavale liitlaste asetusse, vallutas Amiens, Arras' rajooni, kust löögiga Boulogne, Calais' üldsuunas sulges rõnga Flandrias teotsevate liitlaste vägede ümber.

Pealetungi jätkumisel Somme'i ja Aisne'i jõgede joonelt osutusid jällegi soomusväed operatsiooni kandvaks selgrooks. Arendades tegevust kolmes peamises suunas, lõhestasid nad vahepeal organiseeritud „Weygand'-liini“ mitmeks osaks ja jätkasid endises tempos sissetungi Prantsusmaa territooriumi sisemusse. Kuna prantslastel puudusid vastavad abinõud nende löökide pareerimiseks ja et üldine juhtimine oli juba desorganiseeritud, siis osutus Prantsusmaa kapitulatsioon möödapääsmatuks.

Seega võib ütelda, et saksa vägede seninägematu edu oli saavutatud peamiselt soomusvägede võimsa ja peatumatu tegevusega, mis arenes tihedas koostöös lennukitega.

Kahtlemata oli selles tegevuses ka palju riski, sest opereerimine üksikest lahusest olevate koondistega laialdasel maa-alal peidab eneses hädahoitu, et neid võidakse

„kotti ajada“ ja võtta neilt tegevusvabadus. Kuid suur liikumiskiirus võimaldab omakorda suuremat ümbergrupeerimise kiirust ja seega hädahoitlike punktide likvideerimist. Pealegi oli siin rida soodustavaid tegureid, mis üldist riski märgatavalt vähendasid.

Nendest võiks üldjoontes märkida järgimisi:

1. Sakslased kasutasid neid paremusi, mida pakub initsiatiivi enese kätte haaramine, kuna liitlased pidid teotsema sündmuste surve all.
2. Sakslaste suur ülekaal soomusjõududes ja lennukitega.
3. Saksa soomusjõudude parem organisatsioon ja tihedam koostöö lennukitega ning inseneriväeosadega, mistõttu soomusvägi võis arendada iseseisvat operatsiooni sõltumatult jalaväe järelejõudmisest.
4. Hea teedevõrk ja soodne sõjateatri maastik, mis võimaldas ülekaalu täielikku kasutamist.
5. Prantslaste nõrk tangitõrje-relvastis.
6. Soomusjõudude alahindamine liitlaste poolt, mistõttu nende arendamisele ei pandud vajalist rõhku. Tangid leitud riigid ei suutnud 20 aasta möödudes enam nende vastu võidelda.
7. Vastuolud liitlaste kõrgemas väejuhatuses.
8. Prantslaste liigne optimism piirikindlustiste võimetesse soomusjõudude tõkestamisel, mis surus oma erilme kogu liitlaste operatiiv-mõllemisviisile.
9. Lõpuks arvestati Schlieffeni sõnu: „Kus taotletakse edu ja pealegi suurt edu, sääl leidub ikka midagi, mida tuleb julgeda.“

Kokkuvõttes võib ütelda, et just tänapäeva soomusvägede ja lennukite otstarbekohase koostöö tõttu on jällegi domineerima pääsnud manööversõda. Kindlustatud jooned ei ole enam takistuseks, sest neist on võimalik minna üle, mööda ja läbi. Ka kliimatilised- ja ilmastikuolud ei saa olla takistuseks, sest pealetungival pooltel on alati võimalus valida sobivat aega ja ruumi.

4. Mootorratturiüksused.

Mootorrattureid kasutati siia maani ainult sidepidamiseks kiiresti liikuvate virgatsitena. Valitses üldiselt arvamine, et mootorrattureid ei ole otstarbekohane ka-

N. Liidu soomusväeosi tegevuses.
Luureteate edasiandmine,

sutada lahingutegevuseks, sest nad on liialt seotud teedega; relva tarvitamine neil on raskendatud, sest ratta käsitsemine sõidul nõuab rattureilt mõlemaid käsi ja pidev tee jälgimise vajadus ei võimalda küllaldest vastase jälgimist. Praegune sõjategevus Läänes näitas aga, et mootorratturid evivad küllaltki tähtsa koha lahingutegevusel kiiresti liikuvais väekoondistes. Sõjakirjanduse andmeil on Saksa, Itaalia ja ka Inglise vägedes moodustatud erilised mootorratturipataljonid, kusjuures Põhja-Prantsusmaal teetsenud saksa mootorratturite arvu hinnati üldiselt 60 000 peale.

Saksa mootorratturipataljonid kuuluvad soomusdiviiside ja motoriseeritud jalaväebrigaadide koosseisu, kuid esines ka iseseisvaid pataljone. Pataljon koosneb kolmest mootorratturikompanist ja ühest raskerelvade kompanist. Relvastiseks on 7,9-mm karabiinid, kerge- ja raskekuulipildujad, 75-mm mortiid, kerge- ja raskemünnipildujad ja 37-mm tt-kahurid. Tugeva relvastise tõttu osutusid mootorratturipataljonid võimelisteks lahendama iseseisvalt lahinguülesandeid koos soomusdiviisidega. Neid kasutati peamiselt luure-ülesanneteks ja eeskätt lennuväeluure täiendamiseks, kusjuures mootorratturipataljonide

ülesandeks oli kindlaks teha vastase asetus, tema varude, tt-relvade ja tankide asukohad. Suure liikumiskiiruse tõttu võisid mootorratturid korraldada luuret kogu vastase asetuse sügavuses.

Eriti kaugluures (40–50 km) osutusid mootorratturüksused soomusmasinate kõrval asendatamatuiks vahendeiks. Samuti kasutati neid eelsalkadena tähtsate sõjaliste objektide käeshoidmiseks, nagu: kõrgustikud, defileed, ülekäigud, raudteesõlmed jne., ning teotsemiseks vastase tiibadel. Korviga mootorrattad osutusid ühtlasi ka transportvahenditeks, kusjuures toimetati edasi korruga kaks sõdurit — üks korvis ja teine juhi taga.

Mootorratturiosad suutsid lühikese aja kestel visata soovitud suunda vastava koondise ja luua vallutatud objekti enese käes hoidmiseks vajaliku kaitse. Suure liikumiskiiruse ja kaasasoleva lisameeskonna tõttu võis mootorratturite üksus arendada omapärast teotsemisviisi. Märgile lähenedes asus kaasasolev lisameeskond tegevusse rindelt, kuna mootorratturid sõitsid peatumata tagalasse ja algasid tegevust sama objekti vastu tiivalt või siis jätkasid luuretegevust, kui selleks oli korraldus kõrgemalt juhilt.

Kõige selle põhjal võib ütelda, et mootorratturiüksused osutuvad ma-nööversõjas juhi käes painduvaks rusikaks, millega ta võib anda kiireid ja ootamatuid lööke, eriti vaenlase tiibadele ja tagalasse. Pole ka kahtlust, et mootorratturiüksusi saab transportida ka lennukeil ja nad võivad õhuhessantide puhul etendada väga tähtsat osa.

5. Insenerivägi.

Maastiku iseloom Belgias, Hollandis ja Põhja-Prantsusmaal tingis inseneriväeosade ja -vahendite suurearvulise rakendamise. Ka lahingud tavalisel maastikul näitasid, et vägede suure liikuvuse korral ja lahingute kiire arenemise juures on vajadus inseneriväeosade järele väga suur.

Sää, kus jalavägi ja tangid, sattunud tugevaile jalaväe- ja tangivastastele tõketele, ei suutnud ise enesele teed rajada, astusid tegevusse pionerid. Viimased olid rikkalikult varustatud tehniliste abinõudega ja eriliste sillaehitus- ja pioneritankidega. Need tangid olid varustatud eriliste väikekaliibriliste relvadega ja nende abil tehti vastase poolt organiseeritud miiniväljad hädaohutuks. Kõrvaldades väeliikidele ületamatuid takistusi, likvideerides miinivälju, ehitades sildu ja ülekäike jõgede- ning kanalirägastikus, rajasid pionerid teed edasitungivaile soomus- ja jalaväekoondistele. Liitlaste rinde läbimurde arendamisel sattusid saksa motoriseeritud kolonnid prantslaste tugevale vastupanule Maasi jõe paremal kaldal, Sedani rajoonis, ja olid sunnitud peatuma. Kohe astusid nüüd tegevusse pionerid. Vastase suurtükiväe tule all ehitati sillad üle Maasi jõe. Nende ülekäikude kaudu visati nüüd üle jõe rasked tangid, millede abil murti peagi prantslaste vastupanu ja pealetung võis takistamatult areneda Rethel'i suunas.

Ajakirjanduse andmeil purustasid saksa pionerid samuti edukalt vastase traattõkkeid, milleks kasutati erilisi torukujulisi ja kuni 2 m pikkusi lõhkelaenguid. Pionerid olid varustatud veel eriliste leegiheitjatega, mille tegevusraadius ulatus 50—75 meetrini. Leegiheitjate poolt väljaheidatud põleva joa temperatuur tõusis kuni 2000° C. Seetõttu võisid pionerid leegiheitja tegevusraadiuse ulatuses rivist välja viia vastase igasuguse relva.

Oma vägede seisukohtade kindlustamiseks või vallutatud maa-alade käeshoidmise hõlbustamiseks suutsid inseneriväeosad kiiresti ehitada mitte ainult välikindlustisi,

vaid püstitada ka raudbetoonehitisi erilisest kiiresti tarduvast tsemendist. Sellaseid ehitisi püstitasid sakslased eeskätt Namur'i, Sedan'i, Montmedy jonele, et tõkestada sää, rajoonis vastase poolt ette võetud vastulööke.

Seega kogu lahingutegevuse jooksul ilmes inseneriväeosuste suur osatähtsus üldise edu saavutamisel ja võib ütelda, et saksa soomusvägede kiire ja peatamatu edasiliikumine oli võimalik peamiselt ajakohaselt varustatud ja otstarbekohaselt teotsevate inseneriväeosade tõttu. Kui liitlaste juures nägime, et inseneriväge kasutati enamikus juhtumeis sideühenduste kordamiseks ja tavaliste inseneriväeliste tööde läbiviimiseks, siis saksa inseneriväeosad osutasid eeskätt lahinguosadeks, mis tagasid peamiselt tankide ja jalaväe edasiliikumist. Igasugused ehitustööd tagalas, samuti ka teede remont viidi eranditult läbi selleks eriti moodustatud töösal-kade poolt.

Saksa pioneriosad teetsid alati koos luure- ja elosadega. Nemad korraldasid maastiku luuret, neutraliseerisid eesolevaid miinivälju ja kõrvaldasid igasuguseid tõkkeid, mis osutasid takistuseks oma vägede edasiliikumisel. Paljudel juhtudel suutsid saksa pioneriosad isegi takistada vastasel sildade õhkimist.

Soomusvägede massilisel kasutamisel, kes arendasid oma tegevust peajõududest lahus, oli pioneridel eriti vastutusrikas ülesanne. Teetsedes koos esirinnas asuvate tangibrigaadidega, nad kõrvaldasid või purustasid maandumisplatse lennukeile, mille kaudu varustati lahingumasinaid kütte- ja määrdeainetega ning igasuguse muu lahinguvarustisega.

Kõigest eestoodust näeme, et inseneriväeosad ei osutunud enam sellaseiks üksusteks, kes viivad läbi teatavaid sõjainsenerilisi töid rinde tagalas, vaid lahinguüksusteks. Võib julgesti ütelda, et ilma pioneride abita poleks olnud saksa soomusväekoondistel võimalik arendada sellast hoogset tegevust ja ka motoriseeritud jalaväe edasiliikumine oleks toimunud vägagi pidurdatult just vastase kaitseehitiste ja igasuguste teiste tõkete tõttu.

6. Üldine kokkuvõte ja järeldusi.

Sõjasündmuse jälgides paistab silma, et sõjakirjandus toob teateid ja käsitleb sündmuse peamiselt eriväelike tegevuse alal.

Saksa mootorratturid Põhja-Prantsusmaal pealetungil.

Senised peamised väeliigid jala- ja suurtükivägi (ratsavägi ei eksisteerinud Läänerindel üldse) on otsekui tagaplaanile surutud ja teated nende tegevusest on vägagi napisisulised. Seevastu paistab, et esirinda on asunud peamiselt lennukivägi ja soomusvägi. Kas tähendab see seda, et jalavägi on oma peamise väeliigi au loovutanud teistele?

Sellele küsimusele vastata oleks liig varajane. Pealegi ei saaks seda teha andmete puudusel pealiskaudseltki. Üldiselt aga näib siiski, et jalavägi ei ole oma tähtsust sugugi kaotanud. Jalavägi on ikkagi see, kes okupeerib lõplikult teiste väeliikide poolt valutatud territooriumi ja paneb maksma sääli oma tahte. Lahing otsustatakse ikkagi kõigi väeliikide koostööl ja ühisel jõupingutusel.

Üks on aga kindel, et jalaväge abistavate eriväeliikide, eriti lennukiväe, soomusväe ja inseneriväeosade osatähtsus on lahinguväljal suuresti tõusnud. Tehnika kõrge taseme ja võimsa arengu tõttu on nende efekt lahinguväljal seevõrra suur, et nende puudumine või mitteotstarbekohane kasutamine loob vastasele niivõrra soodse olu-

korra, et see toob enesega kaasa väga tõsiseid tagajärgi.

Nimetatud eriväeliikide organiseerimine ja varustamine ajakohaste vahenditega on aga väga kallis, mitte üksi kalli materjal-osa tõttu, vaid ka nende vahendite teenimiseks vajaliku meeskonna ülalpidamise näol. Sõjatehnika poolt loodud ja väga komplitseeritud vahendite kasutamiseks ei saa rakendada reservist võetud meeskonda, vaid selleks tuleb alatiselt koos hoida väljaõpetatud kaader. See on aga väikese majandusliku kandejõuga riikidele väga kallis löbu. Ka tuleb neil riikidel, kus oma tööstus on nõrgalt arenenud, maksta relvastise ja vajaliku sõjavarustise eest mitmekordset hinda.

Kõigest ülaltoodust võib järeldada seda, et edukalt suudavad sõda pidada üksnes rikkad suurriigid. Seega on muutunud ka väikeriikide täielik neutraalsus vaid fiktsiooniks, millel ei ole enam reaalselt väärtust. See viimane tõde ongi olulisem muudatus sõjapoliitika üldiste tegurite hulgas, mida tuleb ajaloo käigus paratamata arvestada.

A.

Euroopa riigid ja nende sõjalised jõud möödunud sajandil.

Murranguliste sündmuste puhul, mis viimasel ajal Euroopas aset leiavad, oleks vahest huvitav teha tagasivaadet minevikku. Mitte lähimasse minevikku, mille sündmusi me ise oleme läbi elanud, vaid pisut kaugemale tagasi, kus Euroopa praegused jõutegurid olid veel osalises kujunemisajajärgus. Vaatleme seetõttu Euroopa riike, nende olustikku ja sõjalisi jõude möödunud sajandil.

1885. aasta andmete järgi elas Euroopas 9.879.231 km² maa-alal ühtekokku 338.691.628 inimest, seega 34 elanikku ühel km². Rahvastikust moodustasid germaani rahvad 31,5%, romaani rahvad 31% ja slaavi rahvad 28,3% — seega tõuliselt peagu ideaalne võrdus. Üksikrahvustest oli vene lasi ja ruteenlasi 20,1%, sakslasi, hollandlasi ja flaame 19,0%, prantslasi ja kataloonlasi 12,8%, anglosakse 9,8%, itaallasi 9,2% jne.

Riikidest nii maa-alalt kui ka elanike arvult oli suurim Venemaa. Elanike rohkuselt talle järgnesid: Saksamaa, Prantsusmaa, Austria-Ungari, Suur-Britannia, Itaalia, Hispaania, Türgi, Belgia, Rootsi, Portugal, Rumeenia, Holland, Šveits, Bulgaaria, Kreeka jt. Sellases järjekorras edaspidi ka neid riike käsitleme.

19. sajand algas Napoleoni vallutusretkede tähe all, mis olid paisanud segi enamiku Euroopa riike. Napoleoni võimu langemise järel kutsuti kokku Viini kongress (1814—1815), kus seati valitsemiskorrad jälle jalule ja teostati ühtlasi ka rida territoriaalsete muudatusi. Vene sai enesele suurema osa Varssavi suurhertsogiriigist, Preisi — suure osa Saksist ja Reini provintsi, Austria — endise Veneetsia vabariigi alad ja Lombardia, Suur-Britannia — Kapimaa ja rea saari. Saksa 34 riiki ja 4 riigilinna koondati Austria juhtimisel Saksa Liiduks.

Edasisi muudatusi töid ka järgnevad sõjad nagu Saksa sõda (Preisi, Põhja-Saksa väikeriikide ja Itaalia sõda Austria ja teiste Saksa riikide vastu) 1866. a., millele järgneva Praha rahuga Preisi kindlustas enesele esivõimu Saksamaal ja Viini rahuga Itaalia sai Austrialt enesele Veneetsia tagasi.

Taanis Saksa sõda lõppes taanlaste kaotusega ja nad pidid Saksamaale loovutama Viini rahuga (1864) šlesvig-Holsteini.

Saksa-Prantsuse sõjas (1870—1871) Prantsusmaa kaotas Elsass-Lotrini. Krimmi sõja (1853—1856) lõpetas Pariisi rahu, millega Venemaa loobus oma nõudmistest Balkanil ja loovutas osa Bessaraabiast Türgile ning Must meri tunnistati neutraalseks. Vene-Türgi sõda (1877—1878) oli Venemaale eriti edukas, kuid San Stefano rahutingimusi muudeti tublisti teiste suurriikide survele Berliini kongressil. Siin said iseseisvaks Serbia, Rumeenia, Bulgaaria ja Montenegro.

Sajandi jooksul toimus veel rida teisi muudatusi ja sõdasid, millest aga pike-malt olgu juttu asjaosalisi riike käsitledes. Sajand lõppes sõjaga, nagu ta algaski. 1899. a. puhkes Buuri sõda.

Sajandi eriti tähtsaid sündmusi oli veel Saksa riikide ühinemine Saksa keisririigiks ja Itaalia riikide ühinemine Itaalia kuningriigiks. Sajandi teisel poolel algas hoogne kolonisatsiooni-poliitika, kus juhtivat osa mängis Suur-Britannia, kes oli arenenud võimsaks mereriigiks.

Euroopa poliitiline pale oli kujunenud möödunud sajandi 80-ndaiks aastaiks järgmiseks. Üks autokraatia — Vene keisririik; kaheksateist konstitutsioonilist monarhiat — kaasa arvatud Liechtensteini, Monako ja Montenegro vürstiriigid; neli vabariiki — kaasa arvatud ka Andorra ja San Marino pisiiriigid.

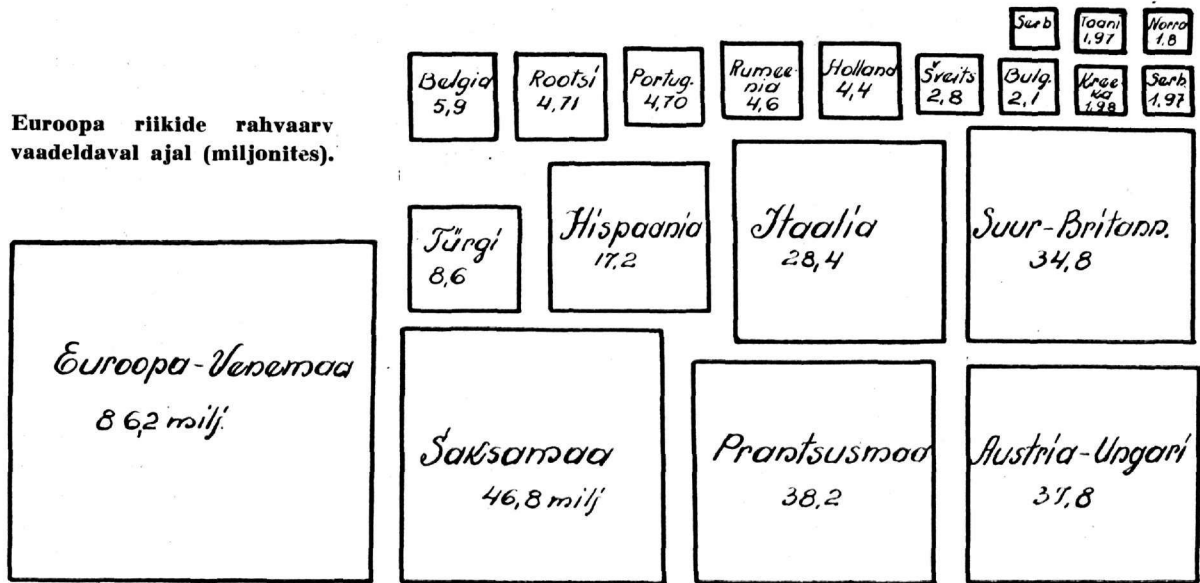
Missugune oli nende riikide ilme ja struktuur, missuguseid sündmusi neil möödunud sajandi ajaloos tuli läbi elada, kuidas oli neis organiseeritud ja läbi viidud sõjaline kaitse, kui suuri sõjalisi jõude nad võisid arvestada — seda näeme alljärgnevas üksikasjalises ülevaates, kus on kasutatud statistilisi andmeid ajavahemikust 1880—1890.

Ülevaadet teeme eespool mainitud järjekorras, s. o. arvestades riikide rahvaarvu, jättes arvesse võtmata elanikkonna väljaspool Euroopa piire.

Vene keisririik evib toona Euroopas maa-ala 5.053.520 km², millel elutseb 86.153.214 inimest, seega km²-l 17 inimest. Aasia-Venemaaga kokku on Venemaad 22.486.156 km² — 104.785.761 elanikku — 5 inimest km².

Euroopa-Venemaal elutseb venelasi ja ruteenlasi 65 milj., poolakaid 6 milj., soo-

**Euroopa riikide rahvaarv
vaadeldaval ajal (miljonites).**

me sugu rahvaid 3,7 milj., lätlasi, leedulasi ja preislasi 3 milj., türklasi, tatarlasi ja mongoollasi 3 milj., sakslasi 1,2 milj.

19. sajandi algul Aleksander I valitsuse ajal (1801—1825) ohustas Venemaad Napoleoni sõjakäik. Selle nurjudes loodi 1815 tsaari algatusel nn. Püha Liit — Vene, Austria ja Preisi vahel, mis pidi arendama Euroopas kristlikku rahu. Liit lagunes 1820-ndate aastate lõpul. Nikolai I (1825—1855) sooritas vallutusretke Kaukaasias ja Armeenias. Krimmi sõja tagajärjel Venemaa kaotas Inglise-Prantsuse-Türgi koalitsiooni vastu võideldes Bessaraabia Türgile, loobus nõudmistest Balkanil ja Must meri sai neutraalseks. Aleksander II (1855—1881) teostas rea vabameelseid reforme, Poola mäss muutis aga valitsuse konservatiivsemaks. Omandati Kaug-Idas Amuuri ja Ussuurimaa ning Sahhaliin, lõunas Turkestan, Hiiva, Buhhaara. Aastail 1877—78 peeti edukat sõda Türgiga, milles saavutati hiilgavaid võite. San Stefano rahuga saadud soodseid tingimusi muutsid teised riigid Berliini kongressil aga eneste kasuks. Aleksander III (1881—1894) arendas rajarahvaste venestamispoliitikat ja sõlmis Prantsuse-Vene sõjalise liidu.

Vene sõjavägi. 1874. aasta seadusega pandi maksma üldine väekohustus. Teenistuskohustus algab 20. eluaastaga ja kestab 40. eluaastani. Tegevteenistusse võetakse igal aastal 850.000 teenistuskohulasest liisuga 235.000. Ülejäänud mehed moodustavad nn. riigikaitse, mille neli esimest aastakäiku kutsutakse teenistusse sõja pu-

hul. Tegevteenistus jalaväes ja väli- ning kindlusesuurtükiväes kestab 5 aastat, mujal 7 aastat.

Tegev- ehk väliväkke kuulub rahu ajal*:

a) jalaväes 192 rüg. (12 kaardiväe-, 16 grenaderi-, 164 armee-), 58 kütipataljoni ja 33 liinipataljoni, kokku 384.000 meest; b) ratsaväes 56 rüg. (4 kūrassiiri-, 2 dragooni-, 2 ulaani-, 2 husaari-kaardiväe- ja 46 draguuni-kaardiväe-) kokku 48.000 m.; d) suurtükiväes 51 rüg. (3 kaardiväe-, 4 grenaderi-, 41 jalaväe-), 30 ratsapatareid ja 50 pat. kindlusesuurtükiväge, kokku kõrgis 3020 srt.; e) inseneriväes 17 sapööripat., 8 pontooni-poolkompanit, 6 raudteepat., 4 torpeedokomp., 6 inseneriväeparki, 17 telegraafiparki, kokku 18.000 m. Väliväes seega kokku 536.000 meest, 20.000 ohvitseri ja 75.000 hobust.

Reservvägedes on kokku 660.000 meest rahuaegses koosseisus.

Kasakate-väed moodustavad peamiselt ratsaosad. Nad on jaotatud kolme järku. I järk teenib ka rahu ajal, II ja III lubatakse puhkusele, kuid hobuse võib kaasa võtta ainult II järk. Igakordne riigi trooni nõudlev suurvürst on kasakate atamaniks. Kasakaid on rahu ajal 262 esk. 47.000 mehega, sõja puhul aga 140.000 meest.

Kokku on Venemaa sõjatugevus umbes 2 milj. meest.

Venemaal on 4 sõjalaevastikku: Läänemere-laevastikus 231 laeva, Mustamere-laevastikus 176 laeva, Siberi-laevastikus

* Kaasa arvatud ka Aasia-Venemaa.

53 laeva ja Kaspia-laevastikus 20 laeva. Kokku on Vene mereväe koosseisus 3777 ohvitseri, neist 117 admiralid. 1. klassi sõjasadamad on: Kroonlinn, St. Petersburg, Nikolajevsk ja Vladivostok; 2. klassi sõjasadamad: Tallinn, Viiburi jt.

Saksa keisririigi ala Euroopas on 540.597 km², elanikke 46.855.704, ühel km² — 87 inimest. Rahvustest on 42 milj. sakslasi ja 2,5 milj. poolakaid ja tšehhe. Asumaade pindala on 2.401.180 km², kus elutseb 6.603.000 elanikku.

Saksamaal löi Viini kongress seniste Saksa üksikriikide asemele Saksa Liidu, mis aga mõnekümne aasta pärast lõhki läks. Alles kui Wilhelm I sai Preisi kuningaks ja kutsus peaministriks Otto Bismarcki, õnnestus temal pärast sõdasid luua rahvuslikel alustel Põhja-Saksa liit, millega 1870 ühinesid ka Lõuna-Saksa riigid ja moodustasid 1871 Saksa keisririigi, mille keisriks sai Preisi kuningas. Otto Bismarck kindlustas liitudesüsteemiga Saksale Euroopas juhtiva koha ja omandas rea asu- maid.

Saksa sõjavägi toona on leidnud käsitlemist ühes minu varajasemas artiklis*, samuti ka Briti ja Prantsusmaa sõjaväed.

Suur-Britannia maa-ala on 313.726 km², elanikke 34.884.848, km²-l 112 inimest. Asu- maid on Britil 23.360.759 km², kus on 310.977.288 elanikku.

Viini kongressi järel tõusis Briti mere- devalitsejaks, kuid suurte sõjakulude ja kontinentaalblokaadi tõttu põdes ta seesmi- selt. Alles sajandi keskel algas uus ma- janduslik tõus. 1840. aastal vallutati nn. Oopiumi-sõjas Hongkong. 1853—56 võeti osa Krimmi sõjast. 1857 suruti maha mäss Indias. 1867 rajati Kanada dominioon. Aas- talt 1874 ametisse astunud lord Beaconsfiel- di valitsus ajas hoogset imperialistlikku vä- lispoliitikat, millega saadi Fidži saared ja peremehe-õigused Suessi kanali üle. 1878. aastal saadi Berliini kongressil Küprose omanikuks. 1876 krooniti kuninganna Vik- tooria India keisrinnaks. 1882 okupeeriti Egiptus.

Prantsusmaa maa-ala on 528.572 km², elanikke 38.218.903, km²-l 72 inimest. Asu- maade pindala on 2.913.724 km², kus elu- seb 28.948.628 in.

Prantsusmaa hiilgeaeg tuhmus Napoleo- ni langusega. Kuningas Charles X reakt- siooniliste ürituste tõttu puhkes 1830. aastal Juuli-revolutsioon ja troonile pääsis Louis

Philippe (1830—1848). Kuningas kukutati 1848. aastal Veebruarirevolutsiooniga ja kuulutati Prantsusmaa vabariigiks. Presiden- diks sai Louis Napoleon, kes aga teostas riigipöörde ja laskis valida enese kuningaks. Ta püüdis saavutada võimu sõdadega (Krimmi sõda, Itaalia sõda, Saksa-Prantsu- se sõda), langes aga viimases sõjas Sedani all vangi. 1870. a. kuulutati Prantsusmaa taas vabariigiks. Esimene president A. Thiers sõlmis Saksaga rahu, surus maha kommunaaride mässuliikumise ja arendas Prantsusmaa tõusmist tugevaks koloniaal- riigiks.

Austria-Ungari maa-ala on 622.923 km², elanikke on 37.885.503, sellest Austrias 22.144.244 ja Ungaris 15.739.259, igal km²-l 61. Elanikest on sakslasi 10 milj., madjareid 6,3 milj., tšehhe, määre ja vandaale 7,2 milj., poolakaid 3,3 milj., venelasi ja ruteenlasi 3,2 milj.

Austria lahkus Franz I algatusel Saksa- Rooma keisririigist. Püha Liidu liikmena saavutas kantsler Metternich Austriale Euroopas juhtiva koha, mida kõigutas 1848. a. revolutsioon. 1867. aastal moodustati Aust- ria-Ungari keisririik, milles Ungari saavu- tas iseseisva seisundi.

Ungari püsis kogu sajandi algupoole Austria valitsuse all, saavutas vaid sajandi keskpaiku mässu teel iseseisvuse, kuid pidi siis kapituleeruma ülemvõimu ees varsti uuesti.

Austria - Ungari sõjaväes on üldine teenistuskohustus, mis algab 20-nda eluaastaga ja kestab 12 aastat. Sellest 3 aastat lipu all, 7 reservis ja 2 maakaitse- väes. Rahu ajal on sõjaväes 18.000 ohvit- seri, 272.000 meest ja 50.000 hobust.

Korpuse-ringkonnad asuvad: Krakovis, Viinis, Grazis, Budapestis, Pressburgis, Ka- šaus, Temešvaris, Prahlas, Josephstadius (Böömimaal), Brünnis (Määrimaal), Lvo- vis, Hermanstadius, Agramis (Kroaatia ja Sloveenia), Innsbrückis (Tirol) ja Saraje- vos (Bosnia-Hertsegoviina).

Jalaväes on 102 rüg. Peale selle tirooli kütirügement ja 32 välikütipataljoni. Kokku 7200 ohv. ja 160.000 meest.

Ratsaväes on 14 draguni-, 16 husaari- ja 11 ulaanirügementi, kokku 1600 ohv., 42.500 meest ja 37.000 hob. Dragunid on saksa rahvusest, husaarid — ungarlased ja ulaa- nid — poolakad.

Välisuurtükiväes on 14 rüg. korpuse- suurtükiväge, 28 iseseisvat raskepatareid. Kokku 1065 ohv., 20.000 m., 9300 hob. ja 766 srt. Kindlusesuurtükiväge on 12 pa- taljoni.

*Vt. „Sõdur“ nr. 18-19 — 1940.

Inseneriväes on 2 rüg.

Sõja puhul pannakse välja (maakaitseta) 34.000 ohv., 1.000.000 meest ja 200.000 hobust.

Sõjalaevastikus on rohkearvuliselt tugevaid laevu. Peasõjasadam on Pola.

Itaalia maa-ala on 288.540 km², elanikke 28.460.000, km²-l 100 inimest. Asumaade pindala on 287.220 km², kus elab 29 milj. inimest.

Rahvuslik liikumine Itaalia üksikriiges algas 1830—1840 vahel. 1859. a. peetud sõjas Sardiinia algatusel võeti Austrialt tagasi Lombardia. 1860. a. liitusid Sardiiniaga Toskaana, Parma ja Modena. 1860 puhkes Sardiinias mäss. 1861 moodustati Itaalia kuningriik. 1866 saadi Austrialt Venetsia ja 1870 vallutati Rooma. 1882 sõlmiti Saksa ja Austria kolmikliit ja alustati koloniaalpoliitikat. Vallutati Eritrea, Abessiinia vallutamine nurjus.

Itaalia sõjavägi. Üldine teenistuskohustus algab 20. eluaastaga. Teenistus tegelikus väes kestab 8 aastat, sellest 3 lipu all ja 5 määramatul puhkusel (reservis). Sellele järgneb 4 aastat mobiilmiilitsas ja siis siirdutakse territoriaalmiilitsasse. Igal aastal võetakse 82.000 nekrutist üks kolmandik lippude alla, teised jäävad täiendusreservi. Alalisväes (*l'Esercito permanente*) on tegevväes 14.000 ohv. ja 252.000 meest, puhkusel — 10.000 ohv. ja 620.000

meest. Mobiilmiilitsas (*milizia mobile*) on 347.000 meest ja territoriaalmiilitsas (*milizia territoriale*) 1.000.000 m. Kokku seega 2.500.000 meest.

Jalaväes on 96 liinirügementi, 12 bersaglieri-rügementi ja 7 alpikütirügementi. Ratsaväes on 24 rügementi, pooled dragunid, pooled ulaanid.

Suurtükiväes on 12 rüg. diviisi-suurtükiväge ja 12 rüg. korpuse-srtv., 1. rüg. mäestiku-srtv., 5 rüg. kindluse-srtv.

Inseneriväge on 4 rüg. Sellest 2 sapööri-rüg., 1 pontooni-rüg. ja 1 pioneri-rüg.

Lisaks sellele miilitsaväed.

Piiri- ja rannakindlustele on pööratud suurt tähelepanu. Eriti on kindlustatud Lombardia tasandik, mis on vana tanner. Vaenulisi vägesid on vaja kauem piiril kinni hoida. Alpidesse vastu Prantsusmaad ja Austriat on ehitatud suur arv tõkkeid ja forte. Üle Mont Cenise läheb kindlusteahelik ja selle taga on kindlustenelinurk Verona-Peschiera-Mantua-Liegnano.

Merevägi on pärast õnnetut Lissa lahingut (1866) reorganiseeritud. Rõhk on pandud ulgumere-laevastikule, kus on näiteks 18 esimese klassi soomuslaeva.

Laevastikus on 1006 ohv. (17 admiralit, 74 kaptenit, 94 masinaohvitseri) ja 15.000 meest (7800 madrust, 2000 suurtükiväelast, 2000 masinisti ja 850 meest torpeedoteenistuses). Peasõjasadam on La Spezzia.

Euroopa riikide maavägede rahuaegne koosseis aastal 1887/1888 *

Riik	Staabid	Jalavägi	Ratsavägi	Suurtükivägi	Inseneriväed	Voorid	Muud osad	Kogutugevus	Srt.	Hobused
Austria-Ungari ¹	3890	169566	44170	28563	8705	2709	11281	268884	766	48679
Belgia	1410	27033	5984	8057	1708	402	2234	43450	204	9616
Bulgaaria	—	23861	2135	2388	579	—	—	28963	52	—
Hispaania	—	83808	14354	11340	4279	1185	1237	116213	388	10233
Holland ²	535	43881	4130	14333	1527	—	1165	65571	120	—
Itaalia ³	13864	161089	25501	26300	7753	—	8930	265889	1048	—
Kreeka	175	16482	1608	2549	844	—	4522	27180	120	3509
Prantsusmaa	4406	302200	76850	67600	11180	8128	44286	514650	2964	122394
Rootsi-Norra	—	—	—	—	—	—	—	40146	234	5965
Portugal	111	23258	4054	2933	833	—	816	32005	132	3037
Rumeenia	—	—	—	—	—	—	—	33067	312	5558
Saksamaa	2037	340296	66948	57993	12843	6367	1187	487671	2184	84077
Serbia	—	—	—	—	—	—	—	16796	132	—
Suur-Britannia ⁴	—	146373	19385	36089	6781	—	12454	221082	624	25583
Šveits	1172	88730	2996	16401	4962	1030	1888	117719	300	18793
Taani ⁵	41	47763	2559	7772	1427	—	—	59562	128	—
Türgi	—	—	—	—	—	—	—	158959	828	23025
Venemaa	3505	526307	62089	79018	20924	—	95256	772697	1652	87520

* Tabel „Meyers Hand-Lexikon, 4. Auflage“ järgi.

¹ Austria-Ungaris pole kaasa arvatud maakaitseväed, mis sääl loetakse rahuaegsesse koosseisu.

² Hollandis pole siin arvestatud Lääne-India armee; ³ Itaalias on arvestatud staap ja tegevväed;

⁴ Suur-Britannias pole arvestatud siin miilits, vabatahtlikud, yeomanry ja India-armee; ⁵ Taanil on antud sõjaaegne koosseis.

Hispaania maa-ala on 504.552 km², elanikke 17.228.776, km²-l 33 inimest. Asumaade pindala on 933.672 km², elanikke 25.452.000.

Napoleoni-sõdades langes Hispaania Prantsuse omanduseks. Inglise toetusel astus Ferdinand II 1814. aastal uuesti troonile. Algasid aga sisevõitlused. 1820. aastal kaotati asumaad Ameerikas. Hispaania võimu nõrgestasid karlistide alatised võitlused trooni pärast.

Hispaania sõjaväes teenistus on 1877. a. seadusega üldine. Sõjaväeteenistusest võib end aga vabaks osta. Relvakoostus algab 18. eluaastaga ja teenistuskohustus 20-ndaga ning kestab 12 aastat. Sellest 3 lipu all, 3 aktiiv-reservis ja 6 teise järgu reservis.

Jalaväes on 60 liini-rüg., 20 küti-pat., 140 reserv-pat. ja 140 depoo-pat. Ratsaväes on 8 ulaani-, 14 küti-, 4 draguni- ja 2 husaari-rüg. Suurtükiväes on 5 väli-rüg., 12 mäestikupatareid, 1 ratsapatarei ja 9 pataljoni kindlusesuurtükiväge. Inseneriväes on 4 rüg. minööre-sapööre, 1 pontooni-rüg., 1 raudtee-pat. ja 1 telegraafi-pat.

Eliitväeosadest moodustatud *guardia civile*'i kuulub 780 ohv. ja 14.000 m.

Sõjalaevastikus on 350 ohv. (27 admiral) ja 14.000 meest.

Türgi maa-ala Euroopas on 363.375 km², elanikke 8.662.560, km²-l 26 in. Valdustega mujal kokku on Türgi pindala 4.271.000 km², 29.000.000 elanikuga. Elanikest on Euroopas türklasti 2 milj., bulgaarlasi 2,3 milj., kreeklasi 1,3 milj., albaanlasi 1,4 milj., kroaate, slovake 1,1 milj.

Sõdades Venega 1778—1812 kaotati maa-alasid. Vene toetas samuti mässe, mida kristlikud rahvad tihti tõstsid. 1821 puhkenud vabadussõjas sai Kreeka 1829 iseseisvaks. Krimmi sõjas võitles Türgi Prantsuse ja Briti kõrval võidukalt, kuid sattus sõltumusse Euroopa-riikidest, mis tekitas sisemisi rahunusi. 1877 alustas Vene vennasrahvaste kaitseks eduka sõja, mille tulemusena said Türgi võimu alt iseseisvaks Serbia, Rumeenia, Bulgaaria ja Montenegro.

Türgi sõjajõud. Koraani järgi on iga muhameedlane kohustatud sõdima uskmatute vastu, kui need ületavad Türgi piiri. Sõjaväes ei tohi teenida ükski kristlane.

Türgi vägi jaguneb: aktiivarmee (*nisan*), 1. ning 2. reserv (*redif*) ja maakaitse. Teenistuskohustus algab 20. eluaastaga. Teenistuskohustus tegeväes kestab 6 aastat,

Euroopa riikide mereväe koosseis 1888. aastal.*

Riik	Soomustatud			Deki-soomusega Ristlejad	Soomustamata Ristlejad	Suurtükipaadid	Sidelaevad	Torpedoflotill		Õppelaevad	Transportlaevad	Muud laevad	Kokku
	Lahingu-laevad	Rannakaitse-laevad	Ristlejad					Suuremad torpedolaevad	Torpedopaadid				
Suur-Britannia ¹	46	12	10	9	75	95	4	22	142	30	13	143	600
Prantsusmaa ²	23	19	9	7	53	75	67	13	133	16	27	63	505
Venemaa ³	8	18	10	3	43	21	12	3	146	—	4	212	480
Itaalia	18	3	—	6	15	8	9	3	108	3	12	38	223
Saksamaa	13	14	—	—	25	5	7	3	91	10	—	36	198
Türgi	14	4	—	—	18	6	25	4	29	3	13	48	164
Hispaania	5	—	—	—	35	50	2	1	17	5	7	30	152
Holland ⁴	2	21	—	—	13	31	—	1	26	14	—	9	117
Austria-Ungari	11	2	—	—	17	9	3	1	45	10	4	11	113
Rootsi	—	15	—	—	4	16	—	1	38	2	2	10	88
Taani	—	8	—	—	7	8	—	—	—	4	26	13	66

* Tabel „Meyers Hand-Lexikon, 4. Auflage“ järgi.

Märkimed: ¹ Asumaade laevastik pole siin arvestatud; ² Prantsuse suurtükipaadidest on 55 jõelaevad asumais ja siin toodud 505-le laevale lisaks on veel 192 purjelaeva, 75 šlepp-aurikut; ³ peale selle veel mitmesuguseid veolaevu 200; ⁴ asumaades on veel 28 sõjalaeva.

Sõjalaevastikus toona peeti tarvilikuks järgmised laevad: a) Lahingulaevad — võitluseks ulgumerel ja võõraste rannikute ründamiseks. Võitluseks on soomuslaevad, kuna ristlejad, sidelaevad ja torpedolaevad on ühtlasi ka kaitse- ja kindlustusteenistuseks. b) Rannakaitse-laevad — soomustatud suurtükipaadid, ujuvad patareid, monitorid, torpedopaadid. d) Ristlejad — vaenulise poole kaubalaevade uputamiseks ja lahingulaevade saatteks. e) Transportlaevad. g) Torpedopaadid. h) Õppelaevad. i) Sadama- ja dokiteenistuse laevad.

Euroopa pindala jagunemine riikide vahel
vaadeldaval ajal.

Euroopa-Venemaa
9,88 milj. km² kuulub temale
5,05 milj. km²

Ruuse- nia	Por- tu- gal	Kree- ka	Bulg.	Serb	Sveits	Jaani	Wall	Belg
Rootsi 450.000 km ²	Türgi 363.000 km ²	Norra 325.000	Suur- Britannia 313.700	Itaalia 288.000				
Austria- Ungari 623.000	Saksamaa 540.000	Prantsuse- maa 528.000	Hispaania 504.000					

sellest 3—4 aastat lipu all, ülejäänud aeg erireservis (*ihitjat*). Siis ollakse 4 aastat I järgu reservis (*tali redif*), 4 aastat II järgu reservis (*mukaddem redif*) ja 6 aastat maakaitseväes (*muhstafiz*). Iga türklane võib end ka vabaks osta.

Kokku on 19 armeekorpus. Iga armeekorpus koosneb: 2 jalaväe-div. à 2 brig. à 2 rüg. à 4 pat. à 4 komp., 2 täpsuskütipataljoni, 1 ratsadiviis, 1 suurtükiväe-rüg., 3 komp. srt-veokeid, 1 pat. pionere ja voo-riasad.

Sõja puhul on igas jalaväepataljonis 1000 meest.

Ranniku kaitsmisel pööratakse erilise tähelepanu rasketele müüsritele, torpeedodele ja on olemas isegi 2 allveelaeva. Relvastis Euroopa uusim ja parim. 1887. aastal telliti Saksast 500.000 püssi, 50.000 karabiini ja 500 välikahurit.

Laevastikus on 50.000 meest.

Belgia maa-ala on 29.457 km², elanikke 5.909.975, km²-l 200 inimest. Asumaade pindala on 2.173.445, elanikke 28 miljonit.

Viini kongressil Belgia liideti Hollandi-ga Madalmaade kuningriigiks. 1830. aastal Belgia lõi liidust lahku ja tunnustati 1831 iseseisvaks kuningriigiks, kusjuures kunin-gaks sai Leopold I.

Belgia sõjavägi moodustub liisuvõt-misega. Liisku võtab iga 20-aastane belg-lane, kusjuures suur loosinumber vabastab ja kusjuures võib ennast ka 1600 frangi eest vabaks osta. Teenistuskohustus on 8 aastat, sellest tegelikku teenistust 28 kuud kuni 4 aastat, ülejäänud osa puhkusel.

Jalaväes on 1 karabiini-, 1 grenaderi-, 3 küti- ja 14 liinirügementi, kokku 1712 ohv. ja 25.300 meest.

Ratsaväes on 2 küti-, 2 guide- ja 4 ulaa-nirügementi, kokku 304 ohv., 5600 meest ja

5450 hobust. Suurtükiväes on kokku 40 välipatareid ja 54 kindlusepatareid. Pione-rirügemendis on 3 pataljoni. Vooriosi 1 pat.

Rahuaegne tugevus on 3378 ohv., 43.000 meest, 9600 hob., 204 srt. Sõja ajal 3620 ohv., 98.000 meest, 21.000 hobust ja 240 srt.

Kaitseplaan näeb ette vägede koonda-mist Antverpeni kindlustatud laagrisse, et oodata abi Inglismaalt. Maasi äärde Namur, Huy, Liege joonel on tugevad kind-lustised. Kindlustiste loomisel on arvestat-ud kallaletungi nii Saksamaalt Prantsus-maale kui ka ümberpöördult.

Sõjalaevastik on alles asutamisel.

Rootsi maa-ala on 450.574 km², elanikke 4.717.189, km²-l 10 inimest.

19-ndal sajandil Rootsi elus polnud nii suuri sündmusi nagu varemil sajandeil. 1812 sai Rootsi troonile Karl XIV nime all prantsuse kindral Bernadotte. 1814 loodi Rootsi-Norra unioon.

Rootsi sõjaväes väeteenistus on õige omapärane. Meeste värbamiseks on kolm moodust. Vanim on pärit 16. sajandist, mille järgi maa jaotatakse ringkondadeks — *rote*, milledest igaüks peab saatma ühe mehe sõjaväeteenistusse. Ta saab kogu-konnalt püsikese äraelamise majakese, lau-da, põllulapi ja napi rahalise tasu näol. Selle „indelta“ ohvitserid saavad viimasel ajal kindla palga. Esimesel aastal teenitakse õppustel 120 päeva, järgmistel — 50 päeva.

Siis on veel *värfvade* väeosad, kus ko-huslased saavad lühemat aega õppust 2—6 aasta jooksul. *Beväring* kutsub teenistusse 21—23-aastasi noormehi, kes teenivad 2 aasta jooksul 27 ja 15 päeva.

Jalaväkke kuulub 3 ihukaitse-, 17 jala-väe-rüg. ja 4 kütipataljoni. Ratsaväkke — 1 ihukaitserügement, 4 husaari-rüg., 2 dra-

guni-rüg. ja 2 küti-esk. Suurtükiväge on 3 rüg. Inseneriväge 2 pat. Vooriosi 1 pat.

Sõjaaegses koosseisus on kokku 180.000 meest.

Laevastikus on 88 laeva — 15 soomus-laeva, 26 suurtükipaati, 38 torpeedopaati jne.

Portugali maa-ala on 92.075 km², elanikke 4.708.178, km²-l 40 inimest. Asumaa-de pindala 1.917.000 km², elanikke 9.559.000.

Portugal on iseseisev 1640. aastast. Prantsuse sõja keerises põgenes Portugali hooikond 1807 Brasiiliasse. Inglise abiga löödi prantslased tagasi. Tekkisid trooni pärast sisemised rahunused, mis kestsid sajandi keskpaigani.

Portugali sõjaväes teenistuskohus-tus on 12 aastat, sellest 3 lipu all, 5 aastat I järgu ja 4 aastat II järgu reservis.

Jalaväes on 24 jalaväe- ja 12 kütirüge-menti, kokku 1200 ohv. ja 16.000 meest. Ratsaväge on 3 rügementi. Suurtükiväge 1 brigaad.

Rahuaegses koosseisus on 1950 ohv., 23.500 m., 2250 hob. ja 824 muuli.

Sõjalaevastikus on kokku 41 laeva. Mees-kond on suurearvuline — 234 ohv. (15 ad-mirali) ja 2800 meest.

Rumeenia maa-ala on 129.947 km², elanikke 4.650.823, km²-l 36 inimest.

Moldaavia ja Valahhia vürstiriigid sei-sid algul Vene ülemvalitsuse all. 1856 Pa-riisi rahuga tunnustati Rumeenia neutraal-seks ning 1861 vürstiriigid ühinesid reaalu-ionis. Berliini kongressil saavutati ise-seisvus ja 1881 muututi Rumeenia kuning-riigiks, kusjuures kuningaks sai Carol I.

Rumeenia sõjaväes on 1882. a. sea-duse järgi aktiivarmee, miilits ja maakait-sevägi. Aktiivarmee koosneb püsivast ja poolpüsivast ehk territoriaalarmeest. Loos määrab, emba-kumba teenistuskohuslane kuulub. Lipu all ollakse püsiarmees 3 aastat ja poolpüsiarmees 5 aastat.

Püsiarmees on 8 jalaväe-rüg., 4 küti-pat., 3 husaari-rüg., 8 strv-rüg., 1 inseneri-väe-rüg.

Poolpüsiarmees on 32 dorobanzi- (jala-väe-) rüg. 12 kalaraši- (ratsa-) rüg. Kokku on armees 140.000 meest rahu ajal ja 380.000 meest sõja puhul.

Bukaresti ümber on 60 km raadiusega kindlustesõõr, milles 18 forti.

Sõjalaevastikus on 6 aurikut, 3 suurtüki-luupi, 2 väikest torpeedopaati ja 6 politsei-laeva. Kokku 42 ohv. ja 800 meest.

Hollandi maa-ala on 33.000 km², elanikke 4.381.000, km²-l 133 inimest. Asu-maade pindala on 2.200.000 km², kus elab 32.384.000 elanikku.

Prantsusmaast sõltuv Bataavia vabariik sai 1806 Hollandi kuningriigiks, mis 1815 ühendati Belgiaga. 1831 Belgia lahkus. Luksemburg oli Hollandiga personaalunioonis kuni 1890.

Hollandi sõjaväkke värvatakse igal aastal 11.000 meest. Üks kolmandik jääb tegevväkke, kaks kolmandikku langeb miilitsasse.

Jalaväes on 1 küti-, 1 grenaderi- ja 8 liinirügementi, kokku 1038 ohv. ja 43.000 meest. Ratsaväes on 3 husaarirügementi, kokku 143 ohv., 4000 m. ja 2000 hobust. Suurtükiväes on 1 ratsa-srtv- ja 3 väli-srtv-rüg., millele lisaneb 4 rüg. kindluse-srtv- ja 1 torpeedokomp., kokku 500 ohv., 14.000 m. ja 120 srt. Inseneriväes on 1 raudtee-, 1 telegraafi-komp. jne.

Kokku on armees 2339 ohv., 63.000 meest.

Sõjalaevastikus on 142 laeva — 23 soomuslaeva, 20 torpeedopaati, 21 vahi- ja õppelaeva jne.

Maavägede hulka ei ole arvatud asu-maade-väeosad, millede arv neil aastail oli teadmata paljude riikide suhtes, mis siin käsitletud.

Šveitsi maa-ala on 41.389 km², elanikke 2.846.000, km²-l 68 inimest.

1798 okupeeriti Šveits Prantsuse poolt ja muudeti Helveetsia vabariigiks. 1803 muu-deti Šveits nimesti liiduvabariigiks. 1815. aasta Pariisi rahuga kuulutati Šveitsile igavene neutraalsus.

Šveitsi sõjavägi on seda arvestanud. Sõjavägi on vaid neutraliteedi kaitseks. Siin on kehtiv miilitsasüsteem, mis nõuab väikseimat rahuaegset koosseisu, lubab aga küllaldast organisatsiooni sõja puhul,

Jalavägi koosneb 32 fusilier-rügementi, kus on teenistuses kutsealustena 91.000 ja reservis 67.000. Ratsaväes on 8 draguni-rüg. Liit ostab teataval arvul hobuseid, koolitab need välja ja loosib siis meeste vahel. Ratsanik on kohustatud oma hobust ülal pidama.

Igal aastal on õppustel nekrutikoolis 15.000 teenistuskohuslikku, kusjuures õp-pus siin kestab jalaväes 45 päeva, inseneri-väes 50 päeva, suurtükiväes 55 päeva ja rat-saväes 80 päeva.

Kõik miilitsakohuslikud käivad korda-misõppustel, mis kestavad aastas jalaväe-lastele 10 päeva, teistele väelastele 2 aasta tagant iga kord 16—18 päeva.

Bulgaaria maa-ala on 63.972 km², elanikke 2.107.000.

Bulgaaria sai iseseisvaks Vene-Türgi sõ-ja järel Berliini kongressi otsusega.

Bulgaaria sõjaväes on jalaväge 12 rüg., kokku 24.000 meest, 3 ratsa-rüg., 3 srtv-rüg., 1 pat. pionere ja Doonau-flotill. Rahu ajal kokku 992 ohv. ja 28.000 meest. Sõja puhul loodetakse kokku saada 1225 ohv. ja 54.000 meest.

Kreeka maa-ala on 64.689 km², elanikke 1.979.000.

Kreeka algas mässu Türgi vastu 1821. 1829 kuulutas Rahvuskogu Kreeka vabariigi ja 1830. aastal moodustati kuningriik.

Kreeka sõjaväes tuleb teenida lipu all 1—2 aastat, siis 7—8 aastat reservis ja 10 aastat maakaitseväes. Kutsealune võib enese asemel saata teenistusse teise mehe.

Armees on 10 jalaväe-rüg., 8 küti-pat., 3 ratsa-rüg., 3 srtv-rüg., 1 inseneriväe-rüg. Lisaks sellele žandarmeeria-korpus. Kokku 80.000 meest.

Sõjalaevastikus on 2 soomuslaeva, 31 torpedopaati, 3 miinipanijat, ka 2 allveelaeva jne.

Serbia maa-ala on 48.586 km², elanikke 1.970.000.

Iseseisvaks sai Serbia Berliini kongressi otsusega ja muudeti 1882. aastal kuningriigiks. Sõjaväeteenistus lipu all on siin 2 aastat. Kes astub sõjaväkke oma hobusega, tarvitseb teenida vaid 1 aasta. Rahuaegses koosseisus on 15 pataljoni jalaväge, 6 eskadroni ratsaväge, 25 suurtükipatareid ja 6 pioneripataljoni, kokku 705 ohv. ja 16.000 meest. Sõja puhul loodetakse mobiliseerida aga 130.000 meest.

Taani maa-ala on 38.302 km², elanikke 1.969.000. Asumaade pindala on 238.879, elanikke 2.012.000.

1801 ja 1807 inglased pommitasid Koppenhaagenit ja selle tagajärjel Taani pidi välja andma oma sõjalaevastiku ning loovutama Helgolandit. 1814 läks Norra Taani alt Rootsi alla. 1864. aastal Preisi ja

Austriaga Šlesvig-Holsteini pärast peetud sõjas kaotas Taani need maa-alad.

Taani sõjaväes osa rekruteid teenib lipu all 11 kuud, osa 5 kuud, nagu määrab liisk. Seejärel lastakse nad puhkusele ja viibivad igal aastal 4 aasta jooksul 30 päeva õppustel. Jalaväge on 10 rügementi ja 1 kaardiväerügement. Ratsaväge on 1 hussaari- ja 3 draguni-rüg. Suurtükiväge 2 rüg. Inseneriväge 1 rüg. Relvastusel on Remingtoni karabiin ja Kruppi 8,4 cm suurtükid.

Norra maa-ala on 325.422 km², elanikke 1.806.900.

Norra oli 16. sajandist alates Taani ülemvalitsuse all, kuni läks 1814. aastast Rootsiga personaaluniooni, saades oma *stortingu* õiguse.

Norra sõjaväes on üldine teenistuskohustus. Rekruteerimisaastal tuleb kutsealustel teenida 50—20 päeva. Armeele moodustatakse lisa vabatahtlikest.

Sõja puhul on jalaväes 5 brigaadi, igas ringkonnas 2 maakaitse-pat. ja 2 kütipataljoni. Ratsaväge on 1 brigaad, suurtükiväge 11 patareid.

Sõjalaevastikus on 53 vanemat laeva ja 6 torpedopaati.

Montenegro maa-ala on 9.030 km², elanikke 236.000. — Sõjaväe koosseis rahu ajal on 500 meest, millele lisaneb 300 meest ihukaitset. Sõja puhul see vürstiriik võib mobiliseerida 35.000 meest.

San-Marino pisivabariigi suurus on 59 km², elanikke on tal 8000. Sõjaväge on 950 meest, mis on eriti suur protsent.

Liechtensteini ja Monako vürstiriikide ja Andorra vabariigi sõjavägede kohta puuduvad igasugused andmed. On võimalik, et neil pisiriigel vähemalt möödunud sajandi viimaseil aastakümneil üldse sõjaväge ei olnud.

M. P.

Bibliograafia.

Uue Euroopa põhialuseid.

Selle pealkirja all kirjutab dr. K. M e g e r l e „Berliner Börsenzeitungi“ 13. ja 14. juuli numbris järgmist:

Vana kord Euroopas on kokku varisenud täielikult. Prantsusmaa, kes selle korra kandvamaks toeks oli nii poliitiliselt kui ka maailmavaateliselt, on ise loobunud oma senisest süsteemist ja otsib kohanemist uutele vormidele. Mitte ainult sõjaliselt ja või-

mupoliitiliselt ei ole teostunud see kokkuvõttevarisemine ja ümberkujundamine, vaid ka majanduslikult ja sotsiaalselt. Kõigis Euroopa-riiges ilmnevad tunnused arusaamisest uute vajaduste ja vormide järgi. Kõikudes kartuse ja lootuse vahel ja oodates pinevusega seda seisukohta ja neid funktsioone, mida neile kätte näitab ajalooline pööre ja ümberkorraldatud Lääs — küsivad

kesk- ja väikeriigid põhialuseid uue Euroopa suhtes. Territoriaalseist ja muudest muudatustest, mis on scoses Euroopa raskuspunkti nihkumisega lääne-randadelt kesktelje poole, on iseendastmõistevaltki veel vara rääkida. Siiski aga on teatavad põhialused ja lähtekohad juba selgunud ja õigustavad nentida, et Euroopa rahvad võivad usaldusega ja rahulikult vastu astuda uutele aegadele.

Igaüks saab aru, et praegusaja moodsete liiklemis- ja majandusolude ning peamiselt just moodse sõjatehnika ja strateegia tõttu on Euroopa liialt väike selleks, et jääda endiselt killustatuks väikeste eluvõimetute ühikutena või koguni vaenuliste leeridena ja et end verest lasta tühjaks joosta ennastapvates võitlustes ning kaotada ühtlasi seega ka oma seisukoht maailmas.

Killustumine väikesiks majandus- ja liiklemisühikuks on oma aja juba üle elanud ja seda tuleb vaadata kui takistust rahvaste arengus ja üldise heaolu saavutamises ning kui sõltumust teistest kontinentidest elulistes küsimustes. Euroopa kesk- ja väikeriigid on käimasolevast sõjast kogenud, et elukardetav on olla tülitsejate suurriikide vahel, samuti ka nende teenistuses või mõju all. Demokraatliku korra kokkuvarisemine on osutunud ühtlasi ka ülespuhutud võimupoliitilise individualismi kokkuvarisemiseks väikeriiges. Majanduslikud ja sõjalised raskused, mida need riigid selle fiktsiooni tõttu on oma õlgadel kandnud, on muutunud mõttetuiks ja isegi ohtlikeks. Sellele seltsib veel üha kasvav vee- ne, et ei saa enam jääda senise süsteemi juurde majandus- poliitilisel ja sotsiaalalal, vaid rahvaste sisemist elu tuleb kohandada uuele olukorrale. Paljudele Euroopa-riikidele tähendab see kohanemine põhjalikku, sageli kibedusega ja ohvritega seoses olevat loobumist vanast. Enamik Euroopa erapooletuid riike oli kas vabatahtlikult või sunniviisil muutunud Versailles' diktaadi mõtteosalisiks ja tagatiseks ning kaasvastutajaks selle diktaadi olemasolule — seega poliitiliseks, majanduslikuks ja vaimseks eelväeks Lääneriikidele. Viimaste kokkuvarisemisega loomulikult variseb kokku ka eestähendatud riikide olemasolu mõte. Ainult kindel ja puhtsüdamlik äraütlemine kõigest „endisest“ võimaldab neil riigel, nende endi huvides, saada vabadeks ja kasulikeks liikmeiks uue Euroopa rahvasteperes. Seda ei saa muidugi mitte teha ainult mõne kõnega, korraldusega või pealiskaudse žestiga. See vajab tõsist ja sügavat „asjade käigu“ tundmist,

vabanemist oportunismist ja äraütlemist ülespiitsutatud poliitilisest ning majanduslikust rahvuslikkusest. See vajab ka äratundmist, et väikeriikide a u g a on täiesti kokkukõlas usaldada end suurte riikide kaitse ja juhtimise alla. Praegune sõda on näidanud, et ükski riik ei saa kõrvale hoiduda kogu kontinendi saatusest, vaid et siin kujuneb saatuste ja elude ühiskond, mida tunnustama peab ja tunnustada võib, ilma et oleks vaja loobuda oma väärtusest ja omapärasusest.

Ei saa keegi enam vastu vaielda, et Euroopa ümberkorraldajate ning juhtijate osa on langenud Saksamaale ja Itaaliale. Sündmused ja, nagu arvata võib, ka Euroopa rahvad ise asetavad neile selle ülesande. Mis puutub Saksamaasse, siis on tema, nagu ta itaallasest sõbergi, võimeline ning tahab oma ülesannet täita üldsuse kasuks. Siin ei ole tegemist mitte ainult riigiga, kes on võidu saavutanud Versailles' süsteemi üle, vaid kes Euroopale paljugi võib pakkuda. Ta toob Euroopale rahu, julgeolekut ja kaitset väliste kallaletungide ning sisemiste segaduste vastu, samuti ka majanduslike kädistuste vastu väljaspoolt. Ta toob vabanemise suurvõimude omavahelisest võimuahnitsemisest, mille all mitte ainult kesk- ja väikeriigid, vaid kogu Euroopa on kannatanud aastasadu. Prantsusmaaga on kadunud liitude, koalitsioonisõdade ja intriigide tähtsaim keskus. Ka Inglismaa ei saa enam oma mõju avaldada kontinendi saatusele. Sõja edaspidine käik tagab, et ta sellest lõplikult peab loobuma. Teljeriikide liit ja Saksamaa ning N. Liidu vaheline huvipiirkondade selge ja kestva iseloomuga piiritlemine veelgi täiendavad võimalust teostada Euroopa ümberkorraldamist poliitiliselt nii, et kaoks suurriikide omavahelised võimuharamispüüded. Väikeriikidel ei ole enam vajadust valida endale parteid, laveerida parteide vahel ja end strateegiliselt pingitavaks teha illusoorsete sõjaliste pingutustega.

Samal ajal võivad nad kindlad olla, et Saksamaa ei oota neilt — nagu seda tegid liitlased pärast Maailmasõda — et nad muutuksid võitja tagatiseks või kaasvastutajaks, või — nagu see toimus Rahvasteliidus kollektiivjulgeoleku ettekäände all — et nad võitjaga end identifitseeriks võidetu kahjuks.

Saksamaa võit on ta iseenda rahvuslike, majanduslike ja sõjaliste jõudude saavutis. Ta on niisama nagu Itaaliagi võimeline oma enda jõududega läbi viima ja kaitsma Euroopa uuestisündi. Kedagi ei

Ei leidu seega kogu Briti saartel ühtki linna ega sadamat, mida saksa lennuvägi ei suudaks pommitada. Lühikestel lennuteedel on pealegi veel see tähtsus, et rohke küttematerjali asemel, mida lennukile peaks kaasa võtma pika lennu jaoks, võib võtta rohkem pomme.

Edasi on lühikeste lennuteede tõttu võimalik kasutada ka neid lennukeid, missugused oma piiratud lennuulatuse tõttu seni polnud võimelised ette võtma pikki lende Inglismaale. Lõpuks võimaldab lühike lennutee ka lennukite kahe- või veel enam kordset kasutamist samal päeval, mille tõttu suureneb pealetungi võimsus.

3. Maapealse tõrjetule puudumine lennutee tõttu üle mere.

Kõik pealetungiteed Briti saartele viivad üle mere, mistõttu pealetungivad lennukid sääl pole ohustatud maapealse tõkete poolt. Teed üle mere soodustavad ka ootamatuse saavutamist pealetungil. Need mõlemad põhjused vähendavad seega pealetungi riisikot.

4. Tugevate Briti lennuväeüksuste eemalviibimine teotsemiseks Itaalia vastu.

Suur-Britannia vajab lennukeid igal pool, kus võideldakse Itaalia vastu: Vahe-meres, Egiptuses, Sudaanis, Keenias ja Soomaalimaal. Need lennuüksused langevad välja kodusaarte kaitsmisest. Pealeselle peab pidevalt toimuma nende kaugelasetsevate sõjaväljade varustamine inimeste ja materjalidega.

Eriti märkimisväärne on nende mõtete kõrval veel ka muus saksa kirjanduses leiduv kinnitus, et vaatamata seni üha suurenevale aktiivsusele Saksa poolt seisab tõeline sõda Inglismaa vastu alles ees. Neid mõtteid kriipsutab autor veel alla oma artikli lõpplausetes, kus ta ütleb: „Tee Berliinist Londoni on viimastel kuudel tundvalt lühemaks muutunud kui Londonist Berliini ja kuna Inglismaa ilmtingimata soovib selle kohta tõendust, siis saksa õhuvägi lähemal ajal seda tõendab.“

Õhudessandid ja võitlus nende vastu.

Õhudessantide taktika on Läänerindel läbi teinud „ristimise tulega“ ja seda väga edukalt. Sakslaste kogemused näitavad, et teatavais olukordades õhudessantid on tõhusaks vahendiks vaenlase juhtimisaparaadi ja tagala desorganiseerimiseks.

Õhudessantide peamine ülesanne on:

- aerodroomide, ülekäikude ja tähtsate maastikujoonte vallutamine ning enese käes hoidmine;
- vaenlase taanduvate osade liikumise pidurdamine;
- vaenlase varude juurdetoomise takistamine;
- löökide andmine tähtsaile objektidele (käitis, raudteesild jne.);
- oma vägede abistamine kindlustatud punktide vallutamisel;
- vaenlase ühendusteede purustamine;
- sissepiiratud oma üksuste abistamine.

Oma „tegumoelt“ õhudessantid on kolmesugused: langevarjudessantid, lennukitega maabuvad dessandid (lennudessantid) ja kombineeritud dessandid.

Langevarjudessantid on oma koosseisult kõige nõrgemad ja vastavalt

sellele antakse neile ka vähemaid ülesandeid.

Lennukitel maabuvad dessandid võivad olla väga tugevad. Näiteks sakslased saatsid Läänerindel korraka vaenlase seljataha dessantdiviisi koos suurtükiväega ja tankettidega. Sellaste õhudessantide teostamine nõuab aga eeltöid. Eeskätt tuleb vallutada mõni vaenlase aerodroom. Selleks teostatakse aerodroomi läheduses langevarjudessant; viimane vallutab aerodroomi ning loob vajalikud tingimused lennukite maabumiseks. On olnud juhtumeid, kus õhudessant lennukitel maabub ilma igasuguste eeltöödetada paraütistide poolt, näiteks sakslaste õhudessantid Norras, kuid sellased dessandid jäävad erandiks; Belgias tuli ette juhtumeid, et saksa õhudessantid, mis maabusid lennukel, sattusid pimedas mitmesuguseile tõketele aerodroomidel ja üldiselt olid vähem efektiivsed kui dessandid Norras. Vajaliku ettevalmistuseta teostatud lennudessandi nurjamiseks piisab tavaliselt vaenlase väiksemaist aerodroomikaitse gruppidest.

Kombineeritud õhudessant, nagu selgub eespool üteldust, tuleb lugeda normaalmooduseks ja tema kasutamist

võib oodata kõige laialdasemalt. Selle se-
gaviisi juures ilmuvad esimestena parašü-
tistid vaenlase aerodroomile, loovad sää-
l soodsed tingimused lennukite maandumise-
ks ja alles siis järgneb lennudest
(dessant lennukitel). Sääraselt teostasid
sakslased ka oma suurima õhudessandi
Rotterdami rajoonis.

Kuidas organiseerida võitlust õhudes-
santide vastu?

Üldiselt dessantoperatsioon õhu teel on
seotud suurte raskuste ja riskiga, sest suu-
rema arvu lennukite ilmumine ei jää vaen-
lasele saladuseks. Kiiresti liikuvate väeük-
suste olemasolul vaenlane võib anda des-
sandile lööke juba maabumise momendil,
kui dessant pole veel suuteline avaldama
vastupanu. Eriti tuleb õhudessandil arves-
tada vaenlase lennುವေး, motoriseeritud
üksusi, mootorrattureid ja ratsaväge.

Neist asjaoludest lähtudes tuleb püüda
kasutada dessandi maabumise momenti, et
teda likvideerida osade kaupa. Sel-
leks luuakse liikuvad ja hästi relvastatud
üksused, mis asetsevad tähtsaimate strate-
egiliste punktide läheduses. Niisugusteks
üksusteks Inglismaal on parašütistidevas-
tased korpused. Kui sellaseid kiireid ük-
susi ei jätku kõigi aerodroomide, raudtee-
sõlmede jne. kaitseks — ja tavaliselt neid
ei jätkugi —, siis tuleb organiseerida nen-
de objektide kaitse kohalike väiksemate
jõududega. See küsimus nõuab eriuuri-
mist, kui ei taheta, et korduksid sellased
sündmused, nagu neid nägime Norras.
Suurt tähtsust evivad aerodroomide kaits-
misel (väheste kohalike jõudude poolt)
„pisipunkrid“ — püsi-fortifikatsio-
onilised tulepesad, mis mahuta-
vad väikesel grupi laskureid ühes kuulipil-
dujatega ja tt-suurtükiga. Kaks-kolm sel-

last tulepesa võivad vaenlase õhudessandi
kui mitte nurja ajada, siis vähemalt kinni
pidada kuni liikuvate varude saabumiseni.
Ka peab aerodroomil olema hästimoonda-
tud tõkkeid vaenlase lennukite maabumise
raskendamiseks.

Et õigeaegselt avastada õhudessante,
selleks tuleb korraldada õhuluuret ja luua
vajalik vaatlusteenistusevõrk.

Tõhusaimaks vahendiks võitluses vaen-
lase õhudessantide vastu on lennುವေး-
gi, arvestades tema suurt lennukiirust ja
võimast relvastist. Õhudessantid muutuvad
siis täiesti võimatuks, kui on saavutatud
ülekaal õhus.

Kuidas lennುವေးgi võitleb õhudessantide
vastu?

Sel perioodil, kui vaenlane toimetab
dessandikoha luuret ning teeb ettevalmis-
tusi õhudessantideks, hävituslennukid võitle-
vad tema luurelennukitega. Pealeselle hä-
vitajad ja pommilennukid ründavad vaen-
lase aerodroomi, kus tehakse ettevalmis-
tusi õhudessantideks, hävitades lennukid,
elavjõudu ning võitlusvahendeid. Kui
vaenlase dessant on juba õhus, siis lennu-
vägi võitleb vaenlase hävitajatega, mis ka-
tavad dessanti, ja raskete transportlennu-
kitega, millele on mahutatud dessant-
osad. Dessandi väljaviskamise või maha-
laadimise momendil, samuti väeüksuste
koondamise ning tegevuse perioodil lennu-
vägi ründab elavjõudu ja lennukid, ees-
märgiga dessant hävitada. Samal ajal len-
nುವေးgi peab võitlust nende hävitajatega,
mis katavad dessandi maabumiskohta.

Dessantivastase võitluse edukus oleneb
suurel määral koostööst hävitajate, pom-
mitajate, rünnakulennುವေး ja kiiresti liiku-
vate maaväeüksuste vahel. —ms—

(„Krasnaja Zvezda“ nr. 159 — 10. 07. 40.)

Juriidilisi küsimusi.

Toim. kolonel jur. E. Leithammel.

Küsimus. Kas kaadrisõjaväelane on õi-
gustatud nõudma riigilt kahjutasu VMS
§ 587 alusel kaadrisõjaväelasele tasuta
kasutamiseks antud väeosa aiamaa-alale
külitud või istutatud juurvilja eest, kui
tähendatud maa anti üle NSVLiidu sõjaväe-
osadele?

Vastus. BES § 3737 ja 3738 järgi
loetakse kinnisasja kindlaksmääratud tar-
vitamiseks tasuta andmist, kohustusega sa-

ma kinnisasi tagasi anda, pruuklaenuks.
VMS § 587 järgi toimub sama paragrah-
vi alusel antavate maa-alade kasutamine
tasuta. Sama seadluse § 584 järgi võib
sääraste maa-alade tulundamist teostada
üksnes kasutamiseiga põllumajanduslikuks
otstarbeks, s. o. üksnes kindlaksm-
ääratud tarvitamiseks. Ees-
toodust järgneb, et eespooltähendatud ees-
kirjade alusel kasutamiseks antud maa-

alade kohta tekib riigi ja kaadrisõjaväelase vahel BES § 3737 ettenähtud pruuklaenu vahekord.

BES § 3763 järgi vastutab laenuandja laenusaaaja eest kahjude eest, mis on tingitud asja enneaegsest tagasinõudmisest üksnes siis, kui asja tagasinõudmine on tingitud pahatahtlusest või raskest hooletusest. Kuna väeosa küsimuses tähendatud maa-ala kaadrisõdurile kasutamiseks andmisel ei võinud heaperemeheliku hoole juures ette näha, kui ka hiljem ära hoida

tähendatud maa-alade üleminekut NSVLiidu sõjaväeosade valdusse, siis tuleb küsimuses tähendatud maa-ala enneaegset tagasinõudmist siduda juhusega, kus riik BES § 3763 sättel vabaneb maa-alade tagasivõtmise läbi sõjaväelastele tekkinud kahjude tasumise kohustusest.

Neil põhjustel tuleb asuda seisukohale, et küsimuses tähendatud juhul kaadrisõjaväelane ei ole õigustatud nõudma riigilt kahjutasu.

—lu—

Meelelahutusosa.

Kapral Pension muudab elukombeid.

Eerik Laidsaar.

Autorilt. Kuna kirjanduslikult teoselt nõutakse, et ta oleks eluline ja objektiivne, see tähendab, et autor omalt poolt ei lisaks kuskile oma arvamusi ja seisukohti, siis olgu seegi lugu kirja pandud nii nagu ta on, ja autor ei liiguta silmaripsetki, mis või kuidas ta kangelasid ka kõneleksid. See tähendab teiste sõnadega, et nende ridade kirjutaja on siinkohal ainult nagu reporter või valjuhääldaja, kes annab edasi heilõiget tegelikust elust.

KAPRAL PENSION (istub mõtlikult taburetil.

Ta laup on kortsus ja käed on toetatud põlvedele).

REAMEES SOOKAEL (tuleb ta selja tagant, pingpongi-labidas käes) Nonohh?

PENSION: (pöörab pead) Ah sina oled, Sookael.

SOOKAEL: Muidugi olen see mina.

PENSION: Miks sa ütlesid nonohh?

SOOKAEL: Sa istud siin nii naljakalt...

PENSION: Ilus tervis! Kas siis üks inseneriväe kapral ei tohi omaenda väeosas istuda vabal ajal nii nagu ta tahab?

SOOKAEL: Ei-noh, miks nüüd ei tohi aga...

PENSION: Mis „aga“?

SOOKAEL: Kassa tead, Pension, see on nii hiiglaimeelik, et sa istud sedasi siin. Kuule, teeme parem üks pingpong!

PENSION: (etteheitvalt) Ehh, Sookael, Sookael, mis inime sa küll oled. Kogu maailm käärib ja on pahupidi, imperialistlikud riigid lasevad üksteisel verd, Eestimaal on kukutatud kapitalistliku kliike võim ja rahvas sünnib uuesti, aga sinul pole muud mõttes kui pingpong. Nüüd, kus iga töötava rahva liige peab mõtle-

ma ja juurdlema, kuidas saadud vabadust kõige paremini kasutada, et sellest oleks tulu rahvale ja meie uuele sotsialistlikule kodumaale, sina käid ringi, labidas käes ja muudkui tahad aga mängida.

SOOKAEL: Palun väga, pingpong on ju sport ja sport on sotsialistlikus riigis eriti aukohal.

PENSION: Ja-jaa, ma saan aru, aga ega siis ainult pingpongiga rahva heaks ei töötata. Siin peab iga intelligent peaga töötama.

SOOKAEL (istub) Nojaa... ega see vale ei ole.

PENSION: No vaat, sa saad asjast väga hästi aru, et ei ole vale. Ja sellepärast ma mõtlengi, et nüüd, kus meie elul on nõndaütelda teine jume, kus meie sõjaväes on hakanud puhuma uued ja värsked tuuled, peab sellest iga sõjaväelane aru saama ja kaasa aitama, et ka kõige tumedam vend saaks aru uue korra paremusest.

SOOKAEL: Seda küll. Igatahes.

PENSION: Ja vaat, siis ma mõtlesingi neid asju ja seda meie elu ja jõudsin otsusele, et see pole siiani midagi väärt olnud. Lihtsalt, pagana pihta, on kuskil inseneriväes mingisugune reamees Sookael ja kapral Pension... või, näh, pühh, kuidas läks segamini, kapral Pension ja reamees Sookael — aga mis kasu on on neist, ütleme, vabale ühiskonnale? Mitte midagi. Muudkui söövad, joovad, veavad seanhka kus saab ja see on

kõik. Et aidata kaasa sõjaväe suures ülesehitamisetöös ja demokratiseerimises, selleks tuleb kõigepealt alustada iseendast. Saad aru, iseendast tuleb hakata peale. Kujutle, kas see on ilus, kui me sedasi seanahka veame, vannume ja muudki moodi rumalasti räägime?

SOOKAEL: Muidugi. Ilus see ei ole küll.

PENSION: No näed, sa saad sellest niisama hästi aru kui minagi. Ei ole ilus. Inimene peab olema õilis, peab eneses kasvatama vaimseid väärtusi.

SOOKAEL: Igatahes... (väike paus) Aga mida... või kuidas sa mõtled seda asja... noh, korraldada või?

PENSION: Vaata Sookael, ma olen selle kõige üle viimastel päevadel palju mõtelnud. Ja ma olen otsustanud, et meie peame kõik vanad harjumused ja viisid maha jätma. Peame parandama meelt ja hakkama elama, ühesõnaga, täiesti uut ja paremat elu.

SOOKAEL: Nojaa, seda nüüd küll. Aga mis kombel?

PENSION: Kõigepealt: peab olema viisakas ja soliid, nagu seda nõutakse ühelt täisväärtuslikult kultuurinimeselt. Ei mingit vigurdamist, ei mingit vempu. Ei mingit praalimist, vandumist ega käratsemist. Iga inimest tuleb kohelda ülimalt viisakusega ja aupaklikkusega.

SOOKAEL: Nojaa...

PENSION: Siis hakatakse meist lugu pidama. Igaüks vaatab, et vaat, kus on eeskujulikud sõjamehed, kui tip-top ja kui viisakad. Isegi veebel lööb verest ära.

SOOKAEL: (väikese pausi järel) Seda nüüd küll, et viisakalt ja aupaklikult. Aga kuidas jääb noorsõduritega? Kuidas sa mõtled seda asja?

PENSION: Täpselt samuti, Sookael, täpselt samuti. Noorsõdur või kolonel, see pole tähtis.

SOOKAEL: (umbusklikult) See tähendab, et ma pean noorsõdur rääkima samas toonis kui koloneliga?

PENSION: Igatahes.

SOOKAEL: (protestides) No seda ei ole!

PENSION: Kuidas nii, ei ole?

SOOKAEL: No ega ei ole küll. Ah et mina peaksin näiteks noorsõdur Nüblilikule kah ütleva „austatud kodanik“ ja tema igavesele loksumisele ja irisemisele vastama viisakalt või?

PENSION: Kindlasti!

SOOKAEL: Ehee, ei lähe läbi. Vaat, niisugust asja ei ole!

PENSION: (muutub ägedamaks) Kuidas nii, ei ole? Kui oleme otsustanud, et parandame meelt ja muutume eeskujulikuks, siis peab see nii ka olema ja punkt.

SOOKAEL: Ole sina kui tahad (ägedalt) Mina igatahes ei mõtlegi ennast noorsõdurite ees narriks teha.

PENSION: (vihaselt) Sina pea oma moka maas, kui ülemus räägib. On üteldud, et tuleb olla viisakas ja sellega on lorigil lõpp. Täna peale ei tohi olla mingit sõimamist ega ähvardamist ja kui sa saadanahing seda ei kuule, siis saad sa mu käest habemesse, nii et oigad! Aru said?

SOOKAEL: (torisedes) Sain küll.

PENSION: (endiselt) Kas nii vastatakse?

SOOKAEL: Just nii, kapral.

PENSION: (mõningal määral rahunenud) No vaat, see asi on nüüd korras. Vabadus on vabadus, aga ega sellepärast distsipliin kaduda tohi. (Väljast hakkab kostma rivilaulu ja sõdurite marssimist) Noored vist tulevad õppeplatsilt.

SOOKAEL: Kuulukse jah. (tõuseb, läheb akna juurde) Lähevad söögisaali. He-he-hee, homme on poistel nalja. Nüblilik on korrapidajaks... (muutunud toonil) Hoo, keegi tuleb!

REAMEES KUUSK (astub sisse) Tervist, kapral!

PENSION: (mahedasti, viisakalt) Tervist, reamees Kuusk!

KUUSK: (mõningal määral segaduses Pensioni vastusest) Tervist, tervist, jah. Ma... vabandage, seersant Kadak saatis mu siia... kas tänane leht on vaba?

PENSION: (nagu enne) Jaa, reamees Kuusk, tänane leht on vaba. Palun suvatseta ta võtta kaasa seersant Kadaka jaoks.

KUUSK: (lühikese pausi järel tasa Sookaelale) Kuule, Sookael, mis sel Pensionil viga on?

SOOKAEL: (matkib Pensioni) Mitte midagi, armas kolleega Kuusk. Kodanik kapralil pole miskit viga, palun.

KUUSK: Ee...mm... (võtab lehe, lahku peagu põgenedes) Täna!

PENSION: Noh, näed nüüd, kui ilus see on, kui inimesed üksteisega viisakalt räägivad! Vaata, kui hea mulje me jätsime reamees Kuusele! (Paus.)

SOOKAEL: Näis, millal melle uus kutse noori juurde tuleb?

PENSION: Eks varsti peaks tulema... Aga, muide, sa ütlesid äsja, et homme saab noortekompanis nalja, kuna Nüblilik on korrapidajaks. Kuidas sa seda mõtled?

SOOKAEL: Noh, tarvitseb vaid kujutella, kuidas ta korrapidajaohvitserile raporteerib kokutades, he-he-hee!

PENSION: Ai-ai, Sookael, halb, väga halb!
 Nii ei tohi! Inimene on isegi õnnetu, et tal on sellane keeleviga.

SOOKAEL: Noojanoh, mis seal teha?

PENSION: (mõtlikult) Jaa... mis seal teha (paus). Aga kuule, Sookael, vahest ehk saab siiski midagi teha?

SOOKAEL: Mis asjas?

PENSION: Ma mõtlen, et kas ei saaks kuidagi Nüblikut sellest kokutamisest terveks arstida?

SOOKAEL: Tont seda teab. Ta pole arstide juures kindlasti käinudki selle asjaga.

PENSION: Arvatavasti ei ole. Pagan võtaks, moodne teadus peaks suutma inimest sellasel juhtumil aidata. Mis kõik ei tehta — hõbekõrid pannakse inimestele sisse ja rooma ninad tehakse ette — mis asi see oleks teadusel inimesele normaalset kõnevõimet anda?

SOOKAEL: Niisugune asi nagu Nüblikul, võib olla rohkem harjumusviga kui tõeline puudus.

PENSION: Just-just. Mees pole end kunagi käsile võtnud. Vaata, nüüd, kui tähelepaned, mees räägib vahel päris korralikult ja puhtasti, aga niipea kui pisut ärritub või hasarti satub, siis lööb keele sõlme.

SOOKAEL: Seda küll, jah... Meie pool oli üks kingsepp, kes kah kokutas, palju hullemini igatahes kui Nüblik. Ta võeti Maailmasõja ajal vene kroonusse ja kui mees tagasi tuli, oli kokutamine kui käega pühitud. Teised imestasid selle üle kangesti ja siis mees ise seletas, et see tuli hirmust. Kord Karpaatides tabas austerlaste kohurimürsk nende varjendit ja mattis kolm meest mulla alla. Kogu aeg oli vaenlase marutuli peal ja mingit pääsmislootust ei olnud. Kuidagi siiski õnnestus kaaslastel mulla alla maetud mehed välja kaevata. Üks mees oli juba surnud, teisel olid juuksed muutunud halliks. Meie mehel oli elu sees ja juuksed ei olnud hallid ega midagi, ainult kokutamine oli kadunud. Ta elab veel praegugi ja räägib sama selgesti kui sina või mina.

PENSION: Kummaline jah. Ei-ei, sellaseid juhtumeid võib esineda küll, miks mitte. Tihtilugu loed ajalehest imelikke lugusid, näiteks mälukaotustest ja selle jälle tagasisaamisest ja nõnda edasi.

SOOKAEL: Küllap Nüblik'ki oleks niisuguse hirmuga paranenud oma kokutamisest.

PENSION: (muhedasti) Kui õige hirmutada sunnikut?

SOOKAEL: Jah, no kuidas sa hirmutad? Ega see niisama ole, et tee nalja. Siis peab inimesel ikka päris tõsine hirm olema, surmahirm. Ainult see võib mõjuda, kui mõjub.

PENSION: No muidugi... Mis sa sealtnak- nast ühtelugu välja vahid?

SOOKAEL: Reamees Kuusk seletab praegu midagi Nüblikule ja viipab käega siia- poole. Hehee, kas tead, nüüd ära imes- ta, kui kompanis jutt laiali läheb, et meiega pole kõik korras.

PENSION: See tähendab — kuidas? Mis sa sellega mõtled?

SOOKAEL: Noh, kui me selle reamees Kuu- sega ennist siin selle uue ja viisaka moega rääkisime, siis küsis ta minult, et mis Pensionil viga on.

PENSION: (naerab).

SOOKAEL: (naerab).

PENSION: (saab järsku idee) Sookael! Soo- kael! Pagan võtaks, kas tead, mulle tuli järsku idee, kuidas me saaks Nüb- likule hirmu naha vahele ajada!

SOOKAEL: Noh?

PENSION: Paganapihta, Sookael, seda või- malust peab kasutama. Jumala eest, see on tore mõte. (innukalt, kiiresti) Kas tead, see reamees Kuusk oma jutuga on kui tellimise peale meile saadetud. Las Nüblik arvab, et ma olen peast segane, las ta arvab, et ma olen hulluks läinud! (itsitab) (satub oma mõt- telt üha enam vaimustusse) Ta tuleb nii-kui-nii kohe siia vaatama, mis me siin teeme...

SOOKAEL: Tulebki juba üle õue!

PENSION: Küll ma talle juba oskan hirmu naha vahele ajada. (kiiresti) Sookael! Sina pead aitama... Heida siia nurka pikali maha... ja ära ennast liiguta... Sa oled surnud. Ole vait kui sukk, mis siin ka juhtuks...

SOOKAEL: Kuidas... mis?

PENSION: Vait! Ruttu! Mul on tore plaan!... Tsst! Pikali! (Sookael heidab pead van- gutades pikali.)

NÜBLIK: (tuleb) T— —tere õhtust, P— — pen- sion, hehee! K... kas sa tead, k... kom- panis räägitakse sihukest j— —juttu, et P... pension olevat p... peast peh- meks läinud. M... mina ütlesin, et...

PENSION (süngelt) Mis sa ütlesid?

NÜBLIK: M... mina ütlesin, et m... mis seal nii väga enam m... minna oli, hehee... K... kas teeme üks p— — pingpong?

PENSION: (astub ta ette, teeseldes hullumeelset) Kuupalju on ruutjuur kahest nooremseersandist jagatud kõrgsageduse võnkeahelaga ning korrutatud universumi transmissiooni perpendikulaariga?

NÜBLIK: (taganeb sammu. Segaduses) M... mis?

PENSION: (endiselt. Ta hääl on algul kõmisev, siis kriiskav ning alaneb lause lõpul kirglikuks sosinaks.) Ma küsin, kuupalju on ruutjuur kahest perpendikulaarist jagatud nooremseersandi universumi kõrgsageduse transporandi kümnenda astmega?

NÜBLIK: (juba tugevasti kokkunud) K... kuule Pension..., m... mis jutt see on? Oled h... hulluks läinud või? (taganeb)

PENSION: Ära tagane, sa valekristuse võsu, ära tagane, sa seitsmenda Moosese raamatu raamantenn! Sa vasta, mis sinult küsitakse... (tungivalt) Kes sa oled?... Kes sa oled?

NÜBLIK: (hädiselt) K ... kas sa m ... mind siis ei tunne. M ... ma olen ju n ... noorsõdur N ... nüblik!

PENSION: Ha-ha-ha-ha-ha-ha-ha! Kuu kumab kõrgelt, surm sõidab sirgelt... (kurjasti) Kuupalju on kaheteistkümnenda astme ruutjuur neljast Puhki jahukotist korrutatud kahe paari „Põhjala“ botikutega neljandas dimensioonis?

NÜBLIK: Kuule, P... pension... jäta nüüd (peagu nutuselt) Pension, nah, lase m... ma lähen ära! M... ma kutsun velskri... (näeb Sookaela. Ehmunult.) Kes see on? S... sookael. M... miks ta lebab? M... mis siin on juhtunud?

PENSION: See koer seal nurgas on surnud! Saad aru, surnud! Kuu kumab kõrgelt, surm sõidab sirgelt (võtab taskust revolveri) Mu revolver, mu kallid, ilus revolver... Puh! Ih-ih-ih-ih-iii. Üks väike „puhh“ ja suur mees kukub kui nott... Südamesse, otse südamesse...

NÜBLIK: (ahastades) Sa tapsid Sookaela? Appi, ap...

PENSION: Kuss! Tsst! Mitte üks piuks! Muidu on su elu otsas! (Nüblik püüab häälitseda) Kuss! (tungivalt) Vait!... Vaata, siin revolveris on veel viis kuuli... Ma tean, kes sa oled. Sa oled Mordekai.

NÜBLIK: M... ma olen N... nüblik!

PENSION: Vait! Sa oled Mordekai... See seal maas on kah Mordekai... Ta ei osanud mulle vastata, kuupalju on seitsmenda astme kuupjuur perpeetummobile lõunase väljaande diafragmast, ja ta suri. Sul on aega vastamiseks kolmeni!

Ma loen kolmeni! Mul on vähe aega! Mind oodatakse! Buddha ja Muhamed ootavad mind Čehhoslovakkia allveelaeval! Vasta ruttu, ma olen Dalai-Laama! (ta hääl on saavutanud õuduse ja dramaatilisuse kõrgpunkti. Tõstab revolveri) Üks ... kaks...!

NÜBLIK: (hirmutarretuses, räägib kummalselt muutunud häälega, kuid selgesti) Pension, ära tee, Pension, kuule, ma ei ole sulle ju midagi teinud, Pension, kas sa mind siis ei tunne, Pension, ära tee, pane revolver ära, Pension, noh, ma olen ju noorsõdur Nüblik...

PENSION: (pühib laubalt higi. Ta on rõõmus õnnestunud eksperimendist, lakkab teesklemast hullumeelset ja räägib taas normaalselt) Narr, no midugi oled sa Nüblik, sinusugust kellegagi ära vahe tades peab olema pisut hullem kui pärishull. Noh, Sookael tõuse üles. Asi on tehtud!

NÜBLIK: (ikka veel segaduses) Mis see siis on? Sookael? Sa elad?

SOOKAEL: On sul kahju või? (naer)

PENSION: Hehee...

NÜBLIK: (ägestudes) Kuulge, mis tsirkust te minuga siin mängite. Sa, Pension, ei ole küll terve aruga. (põlastavalt) Sõbrad!... Kas teate, niisugune tsurkimine ja vigurdamine hakkab pikapeale tüütama.

PENSION: Kuule Nüblik, ole nüüd mõistlik ja ära torma kuskile. Kas sa midagi ei märka?

NÜBLIK: Mida ma peaksin märkama? Et sa loll oled? Seda ma tean juba ammu, seda mul pole vaja enam märgata.

SOOKAEL (imestavalt Pensionile) No mis sa ütled?!

NÜBLIK: Mis siin ütelda on.

PENSION: Kas sa, Nüblik, enese juures tõesti midagi ei märka?

NÜBLIK: Mida ma peaksin märkama?

PENSION: Kas sa ei märka, et sa enam ei kokuta?

NÜBLIK: (lausa kokkub üllatusest. Paus.)

SOOKAEL: Et see asi nii sajabrotsendiliselt õnnestub, seda ma poleks küll julgenud uskuda.

NÜBLIK: (madalal häälel, pooleldi endamis) Et ma enam ei kokuta... et ma enam ei kokuta (alles nüüd saabub äratundmine ja mees muutub sõna-sõnalt rõõmsamaks) Tõepoolest ma ei kokuta... Ei kokuta jah... mitte ükski täht ei jää kinni... (ülevoolavas rõõmus) Kuule Pension, kuulge teie... te ravisite mu sellest terveks!

PENSION: Narr, no muidugi meie ravisime su terveks. Kas sa arvad, et ma ilma-asjata sinuga siin sihukest trianglit tegin?

SOOKAEL: Jumala eest, Pension, mina poleks tahtnud küll Nübliku nahas olla. Sa tegid seda kõik nii hästi, et juba minagi pikali olles arvama hakkasin, et mis siis, kui oledki järsku aru kaotanud (näerab, samuti Pension).

NÜBLIK: Siis see oli teie eksperiment! Kallid sõbrad, ma ei oska midagi ütelda... See on suurim üllatus mu elus.

PENSION: Andis ka uurida ja arutada enne, Nüblük. Kerge see ei olnud. Tuli palju teaduslikke raamatuid läbi lugeda, enne kui õigele otsale sain. Vaeva see võttis, kulla Nüblük.

SOOKAEL: Hm... No kuule...

PENSION: (kiiresti) Muidugi, reamees Sookaela teeneid ei saa selle juures eitada. Tema abita oleks selle teadusliku eksperimendi õnnestumine olnud küsitav.

NÜBLIK: Ja kui vaid kujutleda, et isa viis mind juba kaheksa-aastasena kuulsaima eriarsti juurde, ning see ei saavutanud midagi!

PENSION: Noojaa, ära unusta, kulla Nüblük, et praegusel juhtumil oli tegemist inseneriväe kapraliga (näer).

NÜBLIK: Kuulge, ma lähen viskan vanad riided seljast ära ja riietun ümber. Lähe Sõduritekodusse ja ma teen teile niisuguse õhtusöögi välja, millist te veel eluilmas pole näinud!

SOOKAEL: Õige mõte!

PENSION: Vaata, see on mehejutt, Nüblük. See on õige mehe jutt!

NÜBLIK: Oodake siin, ma teen ruttu (ära).

PENSION: Noh, Sookael, nägid nüüd!

SOOKAEL: See asi oli küll ime, mis ime... Mitte ei oleks uskunud.

PENSION: (õpetlikult) Vaata nüüd, Sookael, suured asjad sünnivad maailmas ikka nii, et inimesed mitte ei oleks uskunudki. Inimeste hulgas on palju sellaseid, kes on vana küljes kinni, nad ei suuda harjutada oma ajusid uues vaimus mõtlema. Igasugused asjad on teostatavad, kui inimesed neist haaravad kinni täie tahtmisega. Pea seda alati meeles, kaasvõitleja Sookael, siis jõuad elus ikka edasi (Lähevad Nüblükule, kes eemal nähtavale ilmub, järele).

Tempora mutantur sed nos non mutamur in illis.

Kolonel X on kasiinos istumisega veidi „viibinud“ ja teeb hommikupoole ööd ühele oma kaaslasist, nn. „väiksemale vennale“ ülesandeks välja kutsuda telefoniteel tema auto.

Seepeale areneb tavalises öises telefonivõrgu vaikuses äkki järgmine võrdlemisi temperamentne ja huvitav kahekõne:

— Kas 333?

— Jah.

— Tulge kohe Valitsuseväljak 12 — kasiino!

— Palun kes räägib?

— See ei ole tähtis! Kolonel X ootab teid!

— Kolonel X? Imelik! Kuid milles asi õieti seisneb?

— Noh, kas tulete või ei?

— Täna väga, kuid ei mõtlegi tulla!

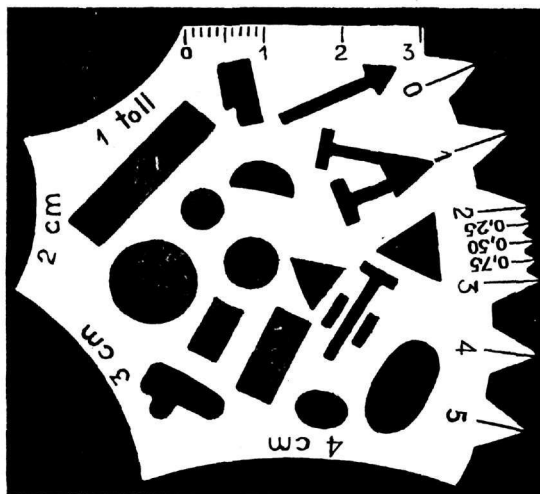
— Kuidas? Kas tahate, et ma kannan sellest ette kolonelile?

— Palun jah ja tervitage auväärt koloneli ning ütelge ühtlasi, et ta teinekord enam ei põhjustaks rahulike kodanike öörahu rikkumist!

— Mhh???

Siiski seekord, ei tea kelle süü tõttu oli õnneks tegemist vaid valeabonentide sattumisega. Kuid kogu see tõestisündinud lugu võinuks ju olla ka „mitte-eksitus“.

Kurvim.

Hind 40 senti.

Müügil „Sõduri“ toimetuses, Tallinn, Sakala 33.

Vastutavtoimetaja kolonelleitnant **Johannes Reinola**. Tegevtoimetaja kapten **Martin Nurk**.

„Ühiselu“ trükk, Tallinn, Pikk 42. 1940.

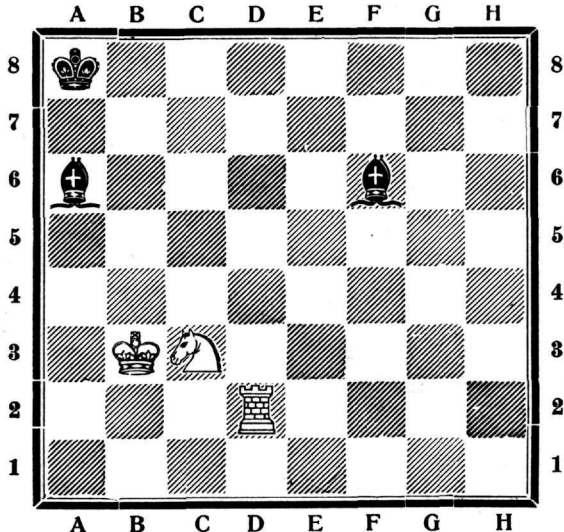
MALE.

Toimetaja K. Rootare.

Ülesanne nr. 19.

Koostanud G. Sahodjakin („64“, 1933).

Mustad

Valged

Valged algavad ja võidavad. Lahendus ilmub järgmises numbris.

Ülesande nr. 18 lahendus.

1. Vb7—g7 Og5—f4+ 2. Kh2—h3 Og8:d5
3. Vg7—g4 Od5—e6 4. Oc8—f7! Oe6:f7 5. Vg4:f4+
Kc4—c3 6. Vf4:f7 ja valged võidavad.

Malepartii nr. 10.

Mängitud Moskvas 18. juulil s. a. alanud Nõukogude Liidu meistrikandidaatide maleturniiril. Valgetega Toluš (Leningrad) ja mustadega Štšipunov (Leningrad). Hispaania avang.

1. e2—e4 e7—e5 2. Rg1—f3 Rb8—c6 3. Of1—b5 a7—a6 4. Ob5—a4 Rg8—f6 5. 0—0 Of8—e7 6. Vf1—e1 b7—b5 7. Oa4—b3 d7—d6 8. c2—c3 0—0 9. d2—d4 (Harilikult jätkatakse siin 9. h3 ja edasi d4, või 9. d3. See kui ka teine mängujätk on peenusteni välja töötletud. Tekstijätku on aga vähem uuritud ja selles nähtavasti on tema peamine väärtus.) 9. ... Oc8—g4 10. Oc1—e3 Vf8—e8 [Teooria järgi on õigem 10. ... ed 11. cd Ra5

12. Oc2 Rc4 13. b3 (või 13. Oc1 c5 14. b3 Ra5) 13. ... R:e3 14. V:e3 c5 hea mänguga mustadele.] 11. Rb1—d2 d6—d5 12. e4:d5 Rf6:d5 13. h2—h3 e5:d4 (13. ... Oh5 võinuks järgneda 14. de R:e5 15. g4 R:f3+ 16. L:f3 R:e3 17. V:e3 L:d2 18. V:e7 Og6 19. Vd1 ja edasi Vd7 valgetele võidetud seisuga.) 14. h3:g4 (Kahides etturi, millele järgneb väga keeruline mäng. Enam rahulikum oli jätk 14. O:d4 R:d4 15. cd Of5, või Oh5 16. Vc1 ja valgetel on hea seis.) 14. ... d4:e3 15. Rd2—e4! e3:f2+ 16. Kg1:f2 Rd5—f4 [Kaotuse toob 16. ... Rf6 jätku 17. R:f6+ O:f6 18. Ld5! tõttu, kuna pole võimalik 18. ... L:d5 vastuse 19. O:d5 tõttu. Peale 18. ... Ra5 võidavad valged järgmiselt: 19. L:f7+ Kh8 20. Vad1 Lc8 21. Vh1 h6 (ähvard. 22. V:h7+) 22. V:h6+ gh 23. L:f6+ Kh7 24. Rg5+ ja matt järgmisel käigul.] 17. Kf2—g3 (Huvitav, et nii varajases partiirengus, millal malendite koosseis veel täielik, on valgete kuningal aktiivsem osa rünnakus.) 17. ... Rf4—d3 (Parem pole ka 17. ... Rg6 sama jätku tõttu nagu arenes partiis. Halb on ka 17. ... L:d1 18. Va:d1 Re6 kuna järgneks 19. Od5 Red8 20. Rd4. Ent 17. ... Re6 andis mustadele kaitseks häid väljavaateid.) 18. Ob3:f7+! Kg8:f7 19. Ld1—b3+ Kf7—f8 20. Ve1—f1 Rd3—f4 [Peale 20. ... Of6 otsustas 21. Rfg5 Ld7 22. R:f6 Ld6+ 23. Kh4 Lh2+ 24. Rh3 gf 25. V:f6+ Ke7 (25. ... Kg7 26. Lf7+ Kh8 27. Vh6) 26. Le6+ Kd8 27. Ld5+ Kc8 28. L:c6 võiduga.] 21. Kg3:f4 (Oma kavas arvestasid valged käigu Ra5 võimalusega, ent antud hetkel unustasid selle ja tegid seetõttu tekstikäigu. Võita kvaliteeti järgmiselt 21. Rfg5 O:g5 22. R:g5 L:g5 23. V:f4+ Ke7 24. Ve1+ Kd7 25. Ld1+ Kc8 26. V:e8+ näis valgeile säärases seisus liig väikese saavutisena.) 21. ... Rc6—a5 22. Lb3—d1 (Vahest ainus käik tasakaalu alalhoidmiseks. 22. Lc2 kaotas isegi peale 22. ... Od6+ 23. Ke3 Le7 24. Vae1 Rc4+ 25. Kf2 Oc5+) 22. ... Ra5—c4 23. b2—b3 Rc4—b6 24. Kf4—g3 Kf8—g8 (Mustad pidanuks viivitamata lipud vahetama, kuna nende asend on võrdlemisi kindlustetu. Nüüd arendavad valged aga teist korda juba käesolevas partiis otsustav. rünnakut.) 25. Ld1—c2 Oe7—d6+ 26. Kg3—f2 Ld8—e7 27. Va1—e1 Od6—c5+ 28. Kf2—g3 Oc5—d6+ 29. Kg3—h3 (Lõpuks on vaikne nurgake leitud.) 29. ... Le7—e6 30. Rf3—h4 Le6—d7 (Ähvard. Rf6+ lipuvõiduga.) 31. Rh4—f5 Od6—e5 (Kaotab kohe, kuna püsivam oli 31. ... Oe7, mis oluks kaitseks Rh6+ vastu kui ka hiljem Rf6 vastu, ent ka sel juhul peavad valged võitma jätkates c4 ja edasi Lc3.) 32. Re4—g5 ja mustad loobusid.

Peale 32. ... g6 33. Rh6+ Kh8 34. Rhf7+ Kg7 35. R:e5 võidavad valged viguri, hoides ühtlasi alal ka rünnaku. (A. Toluš'i märkmed „64“-le.)

Triikpesu tööstus

Valmistab meestepesu tellimise peale.
Nagu: päevasärke, frakisärke, veste,
kraesid, pidžaamasid, supelmantleid jne.

Diplomeeritud meistri
L. Krupkin'i juhatusel

Tallinn, Sauna 8 • Telefon 459-59

BALTI PUUVILLA
KETRAMISE JA
KUDUMISE VABRIKU A-S.

